

Міністерство освіти і науки України
Львівський національний університет ветеринарної медицини та
біотехнологій імені С.З. Гжицького
Факультет громадського здоров'я та суспільного благополуччя

Кафедра філософії та педагогіки

КОРОЛЬ МАКСИМ МИКОЛАЙОВИЧ
ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ SOFT SKILLS У СТУДЕНТІВ ПІД ЧАС
НАВЧАННЯ У ЗВО

Кваліфікаційна робота

галузь знань А Освіта

спеціальність А1 Освітні науки

ОПП Освітні, педагогічні науки

Науковий керівник

Доцент кафедри філософії та
педагогіки_____

Огірко О.В._____

Львів – 2025

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ SOFT SKILLS У СТУДЕНТІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ	8
1.1. Поняття та класифікація soft skills у сучасному освітньому дискурсі: еволюція підходів і міждисциплінарні виміри	8
1.2. Значення розвитку м'яких навичок для професійної та особистісної успішності майбутніх фахівців у контексті цифрової трансформації та глобальної конкуренції	18
1.3. Нормативно-правові та концептуальні основи формування soft skills у системі вищої освіти України та міжнародному освітньому просторі...	27
РОЗДІЛ 2. ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ТА ТЕХНОЛОГІЇ ФОРМУВАННЯ SOFT SKILLS У СТУДЕНТІВ ЗВО	33
2.1. Роль освітнього середовища університету: культурно- комунікативний простір, академічна підтримка, наставництво та позааудиторна активність	33
2.2. Інноваційні освітні технології розвитку м'яких навичок: проєктно- орієнтоване навчання, сервіс-лернінг, дизайн-мислення, тренінгові практики та симуляції	43
2.3. Використання цифрових інструментів і платформ для формування soft skills: інтерактивні середовища, онлайн-співпраця, мультимедійна комунікація та цифрова рефлексія.....	51
РОЗДІЛ 3. РЕЗУЛЬТАТИ ВЛАСНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ.....	61
3.1. Методологія дослідження	61
3.2. Результати дослідження.....	63
3.3. Методичні рекомендації для викладачів щодо інтеграції soft skills у зміст навчальних дисциплін.....	68

ВИСНОВКИ.....	71
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	74
ДОДАТКИ.....	84

ВСТУП

Сучасний етап розвитку вищої освіти характеризується глибокими трансформаціями, що пов'язані з цифровізацією, посиленням глобальної конкуренції на ринку праці та зростанням ролі людського потенціалу в економіці знань. У цьому контексті здатність майбутнього фахівця ефективно взаємодіяти в соціальному та професійному середовищі, аналізувати складні ситуації, працювати в команді, комунікувати, приймати рішення в умовах невизначеності та відповідально діяти стає не менш важливою, ніж володіння фаховими знаннями. Саме тому у міжнародному освітньому дискурсі посилюється увага до розвитку *soft skills* (м'яких навичок), які розглядаються як універсальна основа професійної успішності та соціальної самореалізації здобувачів вищої освіти.

За даними звіту World Economic Forum «Future of Jobs» [73], навички критичного мислення, емоційного інтелекту, комунікації, вміння працювати у команді та творчого вирішення проблем входять до переліку ключових компетентностей, що визначатимуть конкурентоспроможність фахівців у найближче десятиліття. Роботодавці дедалі частіше наголошують на тому, що саме м'які навички забезпечують гнучкість працівника, його здатність адаптуватися до нових технологічних умов та змінюваних моделей організації праці.

Важливу увагу значенню *soft skills* приділяють і міжнародні освітні стандарти. У рекомендаціях UNESCO (2021) підкреслюється, що сучасна освіта має сприяти розширенню можливостей людини, формуючи здатність до співпраці, відповідальної участі у громадському житті та ефективної комунікації у міжкультурному середовищі. Ці навички розглядаються не як додатковий компонент, а як складова базової освітньої культури, що визначає готовність людини до плинних соціальних і професійних контекстів. Водночас в умовах війни та суспільних криз питання формування м'яких навичок в Україні набуває особливої ваги. Воєнний досвід ставить у центр

уваги значення психологічної стійкості, вміння підтримувати інших, працювати у стані невизначеності, діяти швидко та обґрунтовано. Університети виступають не лише інституціями трансляції знань, а й простором соціальної підтримки, розвитку емоційної культури та формування відповідального громадянського мислення. Формування soft skills у студентів у цьому контексті стає одним із механізмів зміцнення суспільної стійкості, розвитку здатності діяти в умовах ризику та невизначеності, підтримувати ефективну комунікацію та взаємодію в академічному і професійному середовищах.

У системі вищої освіти України посилення уваги до м'яких навичок відображено у державних стандартах вищої освіти, де акцентується значення універсальних компетентностей, пов'язаних із комунікацією, критичним мисленням, умінням працювати в команді, відповідальністю та здатністю до навчання впродовж життя. Проте реальні освітні практики демонструють, що інтеграція soft skills у навчальний процес є нерівномірною і значною мірою залежить від предметної специфіки та індивідуальних педагогічних підходів викладачів. Це створює методичну проблему, що потребує наукового обґрунтування – визначення педагогічних умов, методів, форм і цифрових інструментів, які забезпечують цілеспрямований розвиток soft skills у студентів у процесі опанування дисциплін різних циклів.

Окремого значення набуває питання цифрових освітніх середовищ. Згідно з OECD Digital Education Outlook (2021) [17], цифрові платформи створюють простір для нових форм співпраці, рефлексії та самостійного управління навчанням, що безпосередньо пов'язано з розвитком soft skills як компетенцій XXI століття.

Таким чином, актуальність теми зумовлена поєднанням кількох чинників: потребами ринку праці, вимогами міжнародних освітніх рекомендацій, завданнями формування культури відповідальної взаємодії в умовах суспільної нестабільності та необхідністю забезпечення професійної і життєвої стійкості молоді. Розвиток soft skills у процесі навчання у закладі вищої освіти є не лише

педагогічним завданням, але й стратегічною умовою підготовки фахівців, здатних діяти ефективно, відповідально і гуманно в складному та динамічному світі.

Об'єкт дослідження – процес професійної підготовки студентів у закладі вищої освіти.

Предмет дослідження – педагогічні умови та освітні практики формування soft skills у студентів у процесі вивчення гуманітарних, фундаментальних та професійно орієнтованих дисциплін, зокрема в контексті використання цифрових освітніх технологій.

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати та практично проаналізувати особливості формування soft skills у студентів у процесі навчання у закладі вищої освіти та визначити педагогічні умови, методи й інструменти, що забезпечують їх ефективний розвиток.

Для досягнення мети передбачено виконання таких **завдань**:

1. Дослідити сутність, зміст і класифікаційні підходи до поняття soft skills у сучасному освітньому дискурсі.
2. З'ясувати значення м'яких навичок для професійної та особистісної успішності здобувачів вищої освіти в умовах цифрової трансформації суспільства.
3. Проаналізувати нормативно-правові та концептуальні засади інтеграції soft skills у вищу освіту України та міжнародний освітній простір.
4. Визначити педагогічний потенціал університетського освітнього середовища у формуванні м'яких навичок студентів.
5. Дослідити рівень усвідомлення викладачами ролі soft skills та виявити наявні практики їх формування в процесі викладання дисциплін різних циклів.
6. Розробити методичні рекомендації щодо інтеграції розвитку soft skills у навчальний процес закладу вищої освіти.

Для досягнення поставленої мети використано комплекс взаємопов'язаних методів, зокрема:

- теоретичні: аналіз наукової літератури, порівняння концепцій, узагальнення, інтерпретація нормативно-правових документів;
- емпіричні: анкетування викладачів, контент-аналіз відповідей, якісна інтерпретація отриманих даних;
- аналітичні: систематизація, логіко-структурний аналіз, міжгрупове порівняння результатів.

Теоретичне значення дослідження полягає у поглибленні розуміння сутності soft skills як педагогічного явища, уточненні їхньої структурної моделі в контексті вищої освіти та визначенні педагогічних умов, які забезпечують їх цілеспрямоване формування в навчальному середовищі університету.

Отримані результати можуть бути **практично** використані: у проєктуванні робочих програм дисциплін і навчально-методичного забезпечення; у підвищенні кваліфікації викладачів щодо інтеграції soft skills у навчальний процес; у вдосконаленні освітніх програм, орієнтованих на підготовку конкурентоспроможних фахівців; у впровадженні цифрових інструментів як засобу розвитку м'яких навичок.

Структура кваліфікаційної роботи включає вступ, три розділи, висновки, список використаної літератури, що включає 82 найменування. Загальний обсяг роботи – 83 сторінки. Текст ілюструють 2 рисунки, 8 таблиць, 1 додаток.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ SOFT SKILLS У СТУДЕНТІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

1.1. **Поняття та класифікація soft skills у сучасному освітньому дискурсі: еволюція підходів і міждисциплінарні виміри**

У контексті сучасної освіти й праці поняття «soft skills» набуває дедалі більшого значення, проте його походження й розвиток багато в чому залишаються недостатньо окресленими. Поняття «soft skills» (у перекладі часто як «м'які навички») з'явилося як контраст до традиційних «hard skills» – тобто спеціалізованих технічних умінь. Уже на початку 1970-х років американський військовий корпус, зокрема United States Continental Army Command (CONARC), у контексті підготовки кадрів почав використовувати термін soft skills для позначення умінь, пов'язаних із людьми та папером, а не з машинами [12]. У подальшому термін поширився в соціальній психології, менеджменті, педагогіці та освітній політиці, де почав описувати сукупність міжособистісних, емоційних, комунікативних, поведінкових умінь, які забезпечують ефективність соціальної взаємодії, адаптації, навчання й професійної діяльності.

З точки зору історичної перспективи, автор S. Iorio проводить ретельний аналіз становлення поняття soft skills, вказуючи, що хоча ці навички часто вважаються «м'якими» й невимірними, насправді вони становлять складову важливого аспекту професійної компетентності. Він відзначає, що в медичному контексті (який служить прикладом) soft skills давно співіснують із клінічними hard-уміннями [59]. Подібно до цього, А. К. Touloumakos у своєму мінірев'ю описує, що термін soft skills зі зростанням інтересу до нього почав охоплювати дуже широкий спектр навичок, рис, атрибутів, таких як емоційний труд, візуальний імідж, толерантність до фрустрації тощо. Автор наголошує, що

через таке розширення термін поступово став розмитим у межах [69]. Причини появи та популяризації поняття *soft skills* тісно пов'язані зі змінами, що відбулися у суспільстві знань, глобалізації, цифровій трансформації та переході до економіки, в якій дедалі більше цінується здатність до навчання, адаптації, комунікації й спільної роботи (*collaboration*), ніж лише володіння технічними навичками. Наприклад, MIT Sloan School of Management у статті «The Challenge of Scaling Soft Skills» наголошує, що штучний інтелект та автоматизація вже беруть на себе дедалі більше рутинних і когнітивних завдань, тоді як саме людські навички – емпатія, контекстуальне відчуття, співпраця, творче мислення – залишаються ключовими [62]. В освітньому ж контексті це означало, що системи підготовки студентів у закладах вищої освіти все більше стали запитувати не лише професійну (*hard*) підготовку, а також готовність до міжособистісної взаємодії, саморефлексії, роботи в команді, вирішення непередбачуваних ситуацій.

Проте варто підкреслити, що проблема полягає не лише в швидкому прирості акценту на м'які навички, але також у відсутності єдиної теоретичної бази й узгодженого визначення. А.К. Touloumakos зауважує, що поняття *soft skills* охоплює так багато різних елементів, що іноді навички та атрибути настільки різняться, що виникає ризик втрати конструктивної межі для наукового аналізу [69]. У тому ж руслі дослідження S. Acharya та співавт. [68] фіксують, що навіть у науковому середовищі залишається значна невизначеність щодо того, що саме включається в *soft skills*, які методи їхнього оцінювання, чи є вони окремою категорією чи частиною ширшої компетентності.

Отже, еволюція генези поняття *soft skills* проходила через кілька етапів:

– Перший етап – виникнення в праці (особливо військовій, інженерній, виробничій) як протиставлення *hard skills*: вміння, які не стосуються безпосередньо техніки чи машин, а взаємодії з людьми.

– Другий етап – поширення в менеджменті, освітній політиці та кадровій практиці як важлива характеристика успішного працівника, готового до змін, співпраці, комунікації.

– Третій етап – інтеграція в освітній і педагогічний дискурс – коли заклади вищої освіти почали визнавати, що для сучасного фахівця недостатньо лише володіння технологіями, потрібна також здатність до адаптації, крос-дисциплінарної комунікації, навчання впродовж життя.

Це означає, що сучасне розуміння soft skills має глибинні корені в міждисциплінарних підходах – психологічному (емоційні, мотиваційні аспекти), соціальному (командна взаємодія, комунікація), педагогічному (навчання, розвиток), економічному (конкурентоспроможність, працевлаштування) та технологічному (цифрова трансформація, автоматизація). Наприклад, дослідження S. Iorio підкреслює, що soft skills не лише складно перерахувати чи оцінити, але й їхнє навчання зазвичай відбувається через «приховану» (hidden) програму: соціалізацію, моделювання поведінки, наставництво й імітацію [59]. З освітньої точки зору це означає, що заклади вищої освіти мають створювати середовище, яке не лише передає знання (hard skills), але й формує культуру співпраці, саморефлексії, комунікації, критичного мислення та адаптивної поведінки.

У підсумку слід визнати, що генеза поняття soft skills – це не просто поява нового терміну, а віддзеркалення фундаментальних змін у суспільстві знань, техніки та професійної підготовки. З одного боку, цей концепт виріс із практичної потреби – гнучкості людини в умовах роботи з машинами й автоматизації; з іншого – він еволюціонував до складної міждисциплінарної категорії, яка охоплює не тільки навички, але й атрибути, установки, поведінкові моделі. При цьому наукова спільнота досі не виробила повної узгодженості в визначенні та класифікації. Для освітнього контексту, зокрема в закладах вищої освіти, це означає необхідність продовженого дослідження й

розробки чітких підходів до формування, оцінювання та інтеграції soft skills у навчальні програми.

У науковій літературі формування чіткого підходу до класифікації «м'яких навичок» (soft skills) залишається значущим викликом, оскільки поняття Almendra охоплює широкий спектр умінь, поведінкових моделей та атрибутів особистості. Наприклад, у дослідженні A.P. Nazaré de Freitas і R. Assoreira запропоновано класифікацію soft skills як «Коллективні/Індивідуальні» (Collective/Individual) і «Когнітивні-Метакогнітивні/Міжособистісні-Соціальні» (Cognitive-Metacognitive/Interpersonal-Social) [47]. Підхід заснований на емпіричному дослідженні 93 викладачів у галузі дизайну з 26 країн, що дозволило виділити 20 ключових м'яких навичок і їх взаємозв'язки в освітньому просторі [47]. Такий двовимірний поділ демонструє, що soft skills не можна зводити до простого списку навичок: важливо враховувати їхню природу (індивідуальні чи колективні) та рівень (когнітивно-метакогнітивний або соціально-міжособистісний).

Інший підхід запропонований J. Lamri і T. Lubart в статті «Reconciling Hard Skills and Soft Skills in a Common Framework». Вони вважають, що навички, чи то технічні (hard) чи м'які (soft), можна систематизувати за моделлю із п'яти компонентів: знання (knowledge), активна когніція (active cognition), конатика (conation – воля/ініціатива), афекція (affection – емоційність) і сенсомоторні навички (sensory-motor abilities) [39]. Цей підхід наголошує на тому, що межі між hard skills і soft skills не настільки абсолютні, як це часто вважається: обидві категорії містять елементи знання, мислення, волі і емоційності, але в різному домінуванні. Таким чином, класифікація soft skills як окремої «гомогенної» групи виявляється недостатньо аргументованою.

Ще один спрямований до класифікації погляд представлено у дослідженні, яке аналізує ринок праці: автори виокремлюють такі кластери soft skills, як комунікативні навички (communication), аналітичне та критичне

мислення (analytical/critical thinking), вирішення проблем (problem-solving), гнучкість/адаптивність (flexibility/adaptability) та відповідальність (responsibility) – у сучасному контексті глобалізації та технологічної трансформації [58]. Цей таксономічний підхід, орієнтований на практичний попит роботодавців, дає змогу розташувати soft skills за кількістю згадувань у вакансіях і за пріоритетом: наприклад, комунікація та критичне мислення виявились найчастіше затребуваними. Проте цей підхід також визнає обмеження: класифікація заснована на зовнішньому попиті, а не на глибинних педагогічно-психологічних структурах навичок.

Педагогічно-методичний аспект класифікації soft skills також представлений через багатовимірні конструкції. Наприклад, А.Р. Freitas та R. Almendra вважають, що є навички першого порядку (gateway skills) та навички високого порядку (high-order skills), тобто від фундаментальних умінь, таких як комунікація чи командна робота, до більш складних, наприклад лідерства, креативності та системного мислення [47]. Таке диференціювання важливо в контексті освітніх програм, оскільки дозволяє структурувати навчання: спочатку формувати базові навички, а потім спрямовувати на розвиток високопорядкових.

У контексті закладів вищої освіти ця класифікація має особливу значущість. З одного боку, вона вимагає від викладача і освітньої програми враховувати різнорівневий характер soft skills – від базового до складнішого. З іншого – вона викликає потребу в методах оцінювання, які узгоджені з класифікацією: просте перерахування навичок стає недостатнім. Наприклад, активність у групі чи рефлексія над власною поведінкою в команді вже належить до метакогнітивних чи соціальних рівнів. Отже, університет має не лише створювати умови для «вивчення» soft skills, але й організувати поступове, системне нарощування навиків різних типів.

Разом із тим, слід звернути увагу на виклики. По-перше, відсутність єдиного міжнародно визнаного таксономічного підходу означає, що

дослідження та освітні програми часто працюють із власними моделями, що погіршує порівняння. По-друге, наявність моделей класифікації не гарантує їх впровадження у практику: навчальні курси можуть акцентуватися на комунікації чи груповій роботі, але утруднювати розвиток складніших навичок, як самоорганізація чи лідерство. Саме тому важливо, щоб освітня стратегія закладу вищої освіти створювала контекст, у якому класифікація soft skills відіграє роль не просто теоретичної рамки, а «мапи» для навчального дизайну.

Отже, аналіз класифікаційних підходів до soft skills демонструє: по-перше, існує значна множинність моделей (дихотомічні, багатовимірні, практикоорієнтовані); по-друге, педагогічна цінність класифікації полягає не в простому переліченні навичок, а в структуруванні їх за рівнями, видами, функціональним призначенням; по-третє, для закладів вищої освіти це означає необхідність перехідного (послідовного) нарощування soft skills у межах навчального процесу – від базових комунікативних компетенцій до комплексних, багатовимірних навичок майбутньої професійної діяльності. В наступному підпункті ми звернемося до міждисциплінарних вимірів формування soft skills у студентів закладів вищої освіти.

Таблиця 1.1

Порівняльна характеристика класифікаційних моделей soft skills

Автори / Джерело	Ключові групи або рівні soft skills	Особливості підходу	Освітнє значення	Джерело (URL)
Ana P. N. de Freitas, Rita A. Almendra (2021)	<i>Cognitive-Metacognitive, Interpersonal-Social; Individual / Collective</i>	Двовимірна матриця, що поєднує індивідуальні та соціальні навички; заснована на емпіричних	Дозволяє структурувати освітні цілі від індивідуальних (саморегуляція) до колективних (командна робота)	[47]

		даних із 26 країн		
Jeremy Lamri, Todd Lubart (2023)	<i>Knowledge, Active Cognition, Conation, Affection, Sensory-Motor</i>	Модель «п'яти компонентів»; пропонує об'єднати hard та soft skills у спільну когнітивно-емоційну систему	Підкреслює взаємозалежність технічних і м'яких навичок, важливу для міждисциплінарного навчання	[39]
World Economic Forum (WEF Future of Jobs Report) (2023)	<i>Analytical thinking, Creative thinking, Resilience & Flexibility, Leadership & Social influence, Curiosity & Lifelong learning</i>	Економіко-практична класифікація за затребуваністю на ринку праці	Дає орієнтири університетам щодо актуальних навичок для працевлаштування випускників	[64]
OECD Learning Compass 2030 (2019)	<i>Cognitive, Social and Emotional, Practical skills</i>	Компетентнісний підхід, спрямований на баланс мислення, емоцій і дії; наголос на «agency» – здатності до дії	Орієнтує навчання на розвиток самоуправління, співпраці та рефлексії	[18]
Cambridge Assessment (Soft Skills Framework) (2021)	<i>Collaboration, Communication, Creative thinking, Critical thinking, Self-</i>	Освітньо-методичний підхід; визначає ключові навички для інтеграції у навчальні	Спрямовує викладачів на розробку оцінюваних показників поведінкових	[60]

	<i>management</i>	програми	проявів soft skills	
--	-------------------	----------	---------------------	--

У сучасному освітньому середовищі закладів вищої освіти роль міждисциплінарності набуває вагомого значення як умова ефективного формування м'яких навичок (soft skills). З огляду на те, що діяльність випускників часто передбачає вирішення комплексних, нестандартних задач у різних сферах, факультативна спеціалізація стає недостатньою. Як підкреслено в публікації «Interdisciplinary approach to the development of soft skills in the educational process: integration of knowledge and skills», міждисциплінарний підхід означає інтеграцію різних дисциплін, знань та методологій з метою створення цілісного підходу до розвитку ключових навичок студентів [32]. Цей підхід створює платформу, де знання та навички з різних галузей переплітаються, що сприяє ширшому погляду студентів на проблему та формуванню здатності до спільного вирішення (collaborative problem-solving), критичного мислення і адаптивної поведінки.

По-перше, міждисциплінарність стимулює формування комунікативно-соціальних та рефлексивних навичок через проекти, які охоплюють кілька дисциплін. Наприклад, дослідження «Mapping soft skills and further research directions for higher education: a bibliometric approach with structural topic modelling» [42] показує, що ефективне навчання soft skills у закладах вищої освіти має бути проаналізоване з міждисциплінарної та фундаментальної точок зору, тобто передбачати взаємодію дисциплін, а не їх ізольовану подачу. У такому середовищі студенти не лише вивчають окрему дисципліну, а навчаються застосовувати знання в ситуаціях, що виходять за межі однієї галузі – наприклад, поєднання технічної компетентності з управлінською, креативною або соціальною комунікацією.

По-друге, міждисциплінарний підхід дозволяє організувати освітній простір таким чином, що м'які навички стають результатом навчальної діяльності, а не лише супутнім ефектом. Так, у дослідженні А. Abuelmaatti та

L. Vinokur йдеться про ініціативу Queen Mary University of London, де зазначено, що співпраця між факультетами з технічної й нетехнічної підготовки створила освітній сценарій, де студентам запропоновано працювати в мультидисциплінарних командах із реальними кейсами, що стимулювало розвиток soft skills, зокрема командної роботи, комунікації, ініціативи та відповідальності [2]. Також публікація вказує, що студенти, залучені до таких програм, демонструють вищий рівень готовності до праці в умовах непередбачуваних завдань, ніж ті, хто навчався виключно в традиційній дисциплінарній структурі.

По-третє, в умовах цифрової трансформації міждисциплінарність виступає каталізатором розвитку командної взаємодії, комунікації та адаптивності. Європейські огляди міждисциплінарної освіти демонструють, що саме інтеграція дисциплін (напр., інженерія×соціальні науки×дизайн) та challenge/project-based learning підвищують рівень співпраці й рефлексії студентів, а отже – і м'яких навичок, які безпосередньо конвертуються в працевлаштовуваність випускників. Зокрема, метарецензія van den Beemt та співавт. показують, що міждисциплінарні курси ефективні тоді, коли поєднують бачення програми, відповідні педагогічні практики та інституційну підтримку (підбір кейсів, ко-викладання, оцінювання командної роботи) [33]. Крім того, рамка OECD «PISA Collaborative Problem Solving» підкреслює, що здатність до колективного розв'язання проблем формується “поперек” предметів – через навчальні ситуації, де учасники об'єднують знання з різних галузей і координують дії. Це прямо корелює з підвищенням показників співпраці за наявності справедливих педагогічних практик та безпечного середовища [11].

Як приклад цілеспрямованої європейської ініціативи, може слугувати проєкт «Erasmus+ DISCOM» (партнери з Латвії, Італії, Литви, Нідерландів, Польщі та Австрії) створив міжфакультетні навчальні матеріали й мобільний застосунок для розвитку soft skills (командна робота, міжкультурна

комунікація, конфлікт-менеджмент тощо), демонструючи, як міждисциплінарний дизайн переводиться у конкретні результати навчання [19].

Цей аспект має особливу актуальність для закладів вищої освіти в Україні, де цифрова трансформація навчання отримала значний імпульс у контексті гібридної моделі навчання й дистанційної взаємодії. З практичної точки зору, інтердисциплінарний формат може реалізовуватися через такі освітні стратегії:

- проектно-орієнтоване навчання, де групи студентів із різних факультетів вирішують міждисциплінарні кейси;
- модулі, що поєднують технічні дисципліни з гуманітарними (напр., інженерія + виробнича етика + комунікація);
- спільні семінари, хакатони та воркшопи, які ставлять на меті розвиток м'яких навичок у мультидисциплінарному середовищі. Такі підходи підтверджено дослідженнями: наприклад, у роботі К. Podlaski та співавт. [61] було показано, що проекти з мультидисциплінарними командами (технічні й нетехнічні студенти) значно підвищували комунікаційні, цифрові й рефлексивні навички.

Це означає, що освітня програма має бути організована так, щоб студенти вийшли за межі власної спеціалізації й опанували міждисциплінарні ситуації.

Однак міждисциплінарність у формуванні soft skills має й виклики. Зокрема, автори L. Mandro та співавт. відзначають, що в багатьох навчальних планах відсутня системна інтеграція таких підходів: частіше soft skills розглядаються як додаток до дисципліни, а не як результат цілеспрямованого міждисциплінарного дизайну [32]. Також виникає проблема оцінювання таких навичок: традиційні дисциплінарні критерії не завжди доречні у мультидисциплінарному середовищі, що ставить питання про адаптовані методики вимірювання результатів навчання.

Для закладів вищої освіти в Україні це означає: по-перше, потребу планувати навчальні програми, які враховують міждисциплінарність як ключову компоненту розвитку м'яких навичок; по-друге, викладачі мають володіти міждисциплінарною фасилітацією, тобто здатністю забезпечити координацію груп студентів різної спеціалізації, стимулювати їхнє самоуправління, комунікацію й рефлексію; по-третє, необхідно розробити механізми оцінювання, які враховують кооперацію, адаптивність і креативність, а не лише технічне виконання завдання.

Висновком є те, що міждисциплінарні виміри формування soft skills у студентів закладів вищої освіти – не просто додатковий освітній модуль, а стратегічна ланка сучасної підготовки фахівця в умовах гібридної, глобалізованої та цифрово зорієнтованої освітньої парадигми. Інтеграція знань різних дисциплін, орієнтація на міжсуб'єктну взаємодію, акцент на цифровій та соціально-комунікативній адаптивності створюють умови для цілісного розвитку студента. Саме тому освітні програми закладів вищої освіти мають трансформуватися у напрямі міждисциплінарності та перефокусуватися на формування м'яких навичок як сутнісної складової професійної компетентності.

1.2. Значення розвитку м'яких навичок для професійної та особистісної успішності майбутніх фахівців у контексті цифрової трансформації та глобальної конкуренції

У сучасному економічному середовищі, яке характеризується високою швидкістю технологічних змін, цифровою трансформацією та глобальними викликами, м'які навички (soft skills) набувають ключового значення для професійної адаптації майбутніх фахівців. Цей феномен пов'язаний з тим, що автоматизація, штучний інтелект і цифрові платформи дедалі більше замінюють рутинні та технічні завдання, залишаючи людині функції, що вимагають комунікації, креативності, гнучкості й критичного мислення.

Наприклад, у статті World Economic Forum зазначено, що впровадження цифрових технологій змінює характер навичок, які найбільше затребувані: дедалі більше роботодавців виділяють гнучкість, стійкість, здатність до адаптації як ключові навички XXI століття [65]. Тому розвиток soft skills стає не просто додатковою перевагою для студента-випускника, а фундаментальним чинником його професійної конкурентоспроможності.

Перш за все, цифрова економіка диктує нову логіку праці: міждисциплінарні команди, віддалена взаємодія, гібридний формат роботи, швидка зміна ролей і задач. У цьому контексті навички, що раніше вважалися «м'якими» – такі як комунікація, співпраця, ініціативність, навички вирішення проблем – тепер стають неодмінною частиною професійного профілю. Наприклад, в оглядовому дослідженні Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD) «Skills for a Digital World» підкреслюється, що цифрові технології змінюють спосіб роботи і, зокрема, підвищують попит на комплементарні навички, такі як обробка інформації, самостійне навчання, комунікація [56]. Це означає, що майбутній фахівець не лише має володіти цифровою грамотністю, але й мати здатність ефективно взаємодіяти у цифровому середовищі, працювати в командах, швидко перенавчатися, адаптуватися до нових технологій і платформ.

По-друге, із переходом до цифрової економіки зростає значення здатності особистості до саморефлексії, самоорганізації та навчання впродовж життя (lifelong learning). У умовах, коли знання швидко застарівають, ключовим ресурсом стає здатність здобувати нові знання, аналізувати власну діяльність, працювати автономно та колаборативно. Згідно з «OECD Skills Outlook 2023», одним із наріжних компонентів успішності є метакогнітивні навички, тобто здатність планувати, контролювати та оцінювати власне навчання й дію [49]. У такому сенсі soft skills сприяють професійній адаптації тим, що дають змогу фахівцю бути не просто виконавцем конкретних задач, а активним учасником

змін – інноватором, фасилітатором, самоорганізованим працівником у цифровому середовищі.

По-третє, в умовах глобальної конкуренції і цифрової трансформації роль soft skills посилюється як фактор, що сприяє працевлаштуваності, мобільності та стійкості на ринку праці. У звіті Future of Jobs 2025 World Economic Forum зазначено, що близько 39 % навичок, якими володіють працівники сьогодні, можуть суттєво змінитися до 2030 року – що створює величезний виклик для адаптації [65]. Водночас, роботодавці звертають увагу не лише на технічні навички, але саме на поведінкові, комунікативні та адаптивні – зокрема, згідно з матеріалом Organisation for Economic Co-operation and Development, цифрові навички самі по собі вже не достатні – потрібні навички, що забезпечують ефективну взаємодію з технологіями й людьми.

Таким чином, розвиток soft skills стає своєрідною професійною страховкою для студента, який вступає в світ праці: ці навички дозволяють переходити між ролями, інтегруватися у глобальні команди, швидко орієнтуватись у цифровому просторі й підтримувати власну конкурентоспроможність.

У підсумку, для майбутніх фахівців у контексті цифрової економіки soft skills виступають ключовим чинником адаптації: вони дозволяють не просто вивчити технології, а використовувати їх ефективно, комунікувати і співпрацювати в цифровому середовищі, навчатися по-новому й бути конкурентними на глобальному ринку праці. У навчальних програмах закладів вищої освіти має бути закладено формування таких навичок поряд із цифровою грамотністю та спеціалізованими знаннями – лише тоді фахівець буде готовий до викликів цифрової трансформації.

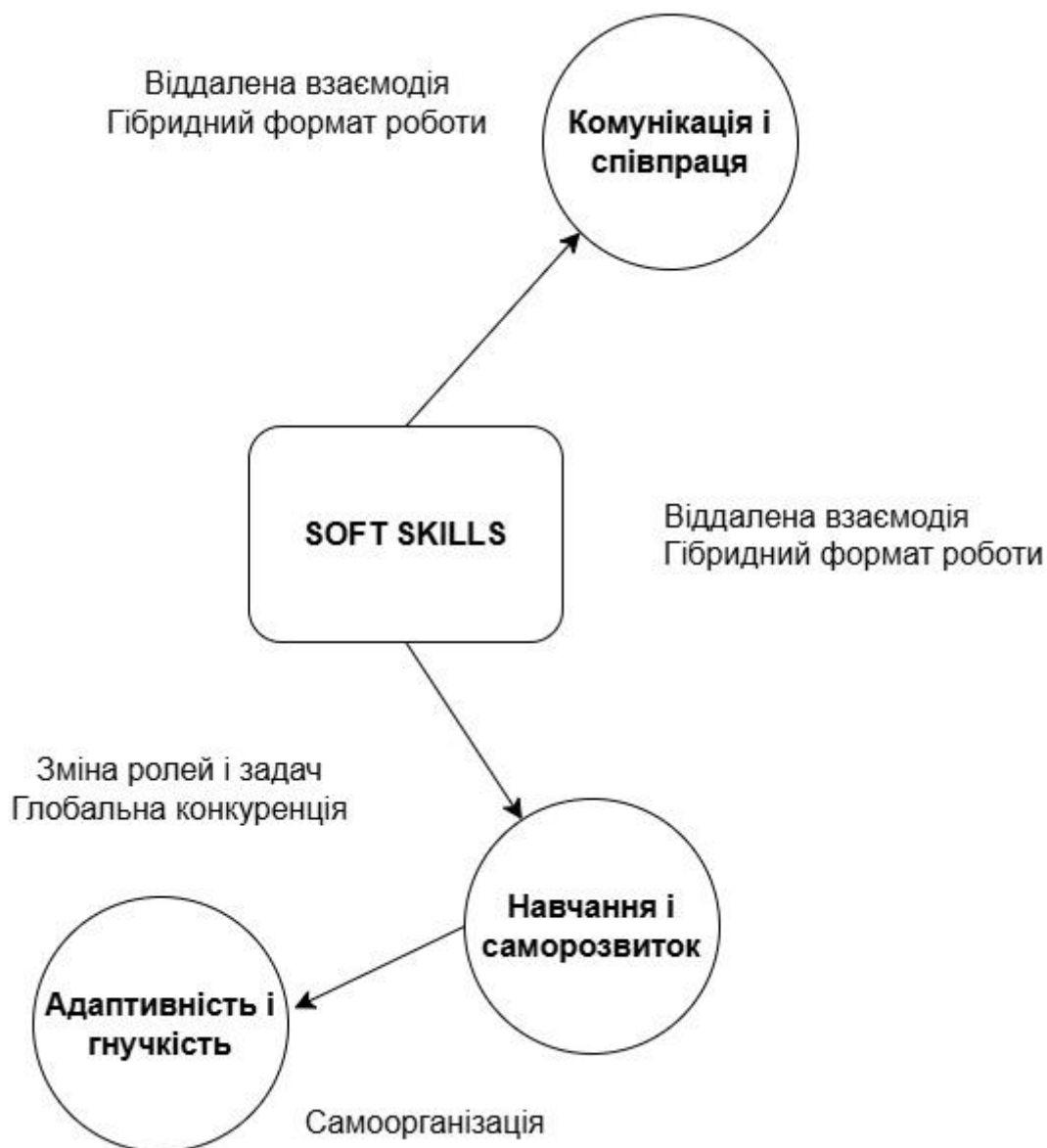

Рис. 1.1. Матриця цифрової адаптації через soft skills

У контексті сучасної освіти та підготовки майбутніх фахівців розвиток м'яких навичок (soft skills) вже не може розглядатись ізольовано від особистісної ефективності та емоційного інтелекту (emotional intelligence). Під особистісною ефективністю розуміється здатність суб'єкта до продуктивної саморегуляції, ініціативи, адаптації та рефлексії, а емоційний інтелект – здатність розпізнавати, розуміти й управляти власними емоціями й емоціями інших, що за сучасними дослідженнями утворює фундамент для розвитку саме тих soft skills, які зазначаються як критичні з точки зору працевлаштування та

особистісного розвитку. Наприклад, Y. Wen та співавт. продемонстрували, що серед китайських студентів професійно-технічних закладів вищої освіти існує значущий позитивний зв'язок між рівнем емоційного інтелекту й підприємницькою самоефективністю (entrepreneurial self-efficacy) [67]. Це дає підстави стверджувати, що soft skills не лише доповнюють технологічну чи фахову підготовку, але входять у систему особистісної компетентності, яка забезпечує готовність діяти в умовах невизначеності, змін, взаємодії з іншими.

Першим простором цього взаємозв'язку є теоретичне підґрунтя: згідно із теорією самоефективності (self-efficacy) А. Bandura, переконання людини у власних здібностях виконати конкретну діяльність впливає на вибір цілей, витривалість у їх досягненні, рівень реакції на невдачі і, внаслідок, на результати діяльності [6]. Водночас, теорії емоційного інтелекту (J.D. Mayer, P. Salovey [20], R. Bar-On [7] тощо) підкреслюють, що здатність усвідомлювати власні емоції, використовувати їх для мислення, розуміти емоції інших та регулювати емоційні стани створює основу для комунікативної компетентності, групової взаємодії і лідерської поведінки. У дослідженні А.В. Kazmi та співавт. доведено, що в контексті педагогічної діяльності рівень емоційного інтелекту значущо впливав на рівень самоефективності викладачів [35]. З огляду на це, можна стверджувати, що емоційний інтелект функціонує як підсилювач особистісної ефективності і при правильному педагогічному дизайні сприяє формуванню soft skills як інтегрованого ресурсу.

Другим аспектом є емпірична взаємозалежність: дослідження M.S. Kim та S.K. Sohn [36] показало, що емоційний інтелект має прямий позитивний вплив на самоефективність, а та, у свою чергу, впливає на поведінкові показники – зокрема вирішення проблем. Аналогічно, Z. Mehrabi та співавт. в експерименті з тренінгами з емоційної інтелігентності виявив, що участь у програмі підвищувала рівень самоефективності учасників [63]. Ці результати мають безпосереднє значення для формування soft skills: коли студент володіє високим емоційним інтелектом і вірить у свою здатність діяти (self-efficacy), він

більш імовірно демонструє комунікативну активність, ініціативу, саморегуляцію та здатність до вирішення складних завдань. Таким чином, у формуванні soft skills іменно поєднання емоційного інтелекту й особистісної ефективності створює синергію, а не просто суму навичок.

Третій аспект – приклад для освітнього середовища закладів вищої освіти: підготовка майбутніх фахівців не може обмежуватися лише передачею знань і технологій. Вона має включати модулі, практики або програми, які одночасно спеціалізуються на розвитку емоційного інтелекту (усвідомлення емоцій, регулювання стресу, емпатія) та формуванні переконань у власній ефективності (систематичне завдання, рефлексія, наставництво, взаємодія). Наприклад, студенти, які проходять міждисциплінарні проєкти з кооперацією, отримують зворотний зв'язок не лише на результати технічної діяльності, але й на комунікацію, роль у команді, стратегії вирішення конфліктів – таким чином вони формують віру в свою здатність діяти ефективно й у складних умовах. Освітні дослідження також показують, що без такого поєднання істотно зростає ризик, що студенти матимуть технічні знання (hard skills) але не будуть готові до соціальних, поведінкових і емоційних викликів сучасної роботи.

У підсумку, розвиток м'яких навичок у студентів закладів вищої освіти повинен розглядатись як багаторівневий процес, в якому емоційний інтелект задає початкову основу (усвідомлення, регуляція), а віра у власну ефективність створює активну позицію суб'єкта, котрий формує і застосовує soft skills у професійному середовищі. Цей підхід у свою чергу надає студенту не просто набір умінь, а стійке середовище для особистісної і професійної адаптації в цифровій економіці, що відкриває шлях до конкурентної успішності.

У сучасному глобалізованому професійному середовищі розвиток м'яких навичок (soft skills) стає не просто бажаним елементом освіти, а стратегічною умовою конкурентоспроможності майбутніх фахівців. У межах European Skills Agenda [23] зазначено, що перехід до цифрової і зеленої економіки вимагає від

працівників не лише технічних компетентностей, але й трансверсальних навичок – зокрема співпраці, критичного мислення, адаптивності.

Таким чином, заклади вищої освіти та їхні програми повинні орієнтуватися на формування таких навичок поряд із спеціалізованою підготовкою, щоб їхні випускники могли успішно інтегруватись у глобальний ринок праці та бути стійкими до змін.

Отже, для підвищення професійної мобільності та працевлаштуваності важливо, щоб студент володів комплексом soft skills, який робить його фахівцем, здатним до діяльності у різних культурних, організаційних і технологічних умовах. Згідно з дослідженням Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD) «Insights from Skills Strategies in the European Union», країни, які мають стратегічну політику навичок, значно краще адаптуються до змін у структурі праці та швидше розвивають системи, що підтримують employability [31]. У цьому контексті soft skills виступають своєрідним містком між академічною підготовкою та практикою, між знанням і дією. Наприклад, здатність працювати в міжнародній команді, комунікувати англійською, адаптуватися до змінних ролей, управляти часом і конфліктами – саме ці навички визнаються роботодавцями як ключові у світі, де кордони стають менш важливими. Отже, формування таких навичок забезпечує конкурентну перевагу випускнику не лише на місцевому, а й на глобальному рівні.

По-друге, рівень формування soft skills впливає на здатність організацій і країн конкурувати на міжнародному ринку знань, інновацій та праці. У заяві European University Association (EUA) «Skills and education for Europe's competitiveness» наголошується, що інвестування в розвиток навичок у всіх дисциплінах, включно з трансверсальними, є складовою національної конкурентоспроможності [55]. З огляду на це, заклади вищої освіти мають приймати на себе роль не тільки передавачів знань, але фасилітаторів розвитку глобальних навичок, які випереджають вимоги сьогодення. Іншими словами,

soft skills мають стати частиною стратегії закладу – другий продукт поряд із фаховою підготовкою, який підсилює конкурентоспроможність як студента, так і університету.

По-третє, інтернаціоналізація, цифрова мобільність, дистанційна та змішана робота ставлять нові умови перед освітою: випускник має бути готовим працювати в мультикультурному середовищі, з новими технологіями, у командах, які можуть географічно розподілені. У цьому сенсі м'які навички – це не просто «додаток», а системна складова професійної підготовки. Наприклад, за даними Європейської комісії, «Union of Skills» – стратегічна рамка 2025 року – орієнтована на те, щоб Європа була привабливою для талановитих кадрів, стимулювала мобільність і підвищувала стійкість через розвиток навичок [22]. Таким чином, розвиток soft skills стає елементом поточної освітньої політики, яка визначає конкурентні переваги на глобальному рівні.

Врешті, розвиток м'яких навичок у студентів у закладах вищої освіти має сприйматись як стратегічна задача – не лише для окремого фахівця, але й для освітньої системи в цілому. Ця задача означає: інтеграцію soft skills у навчальні програми, активне залучення студентів до міждисциплінарних, міжнародних проєктів і цифрових форматів; оцінювання не тільки знань, але й навичок; створення середовища, яке стимулює творчість, комунікацію, адаптацію. Лише за таких умов майбутній фахівець буде готовий вступити у світ праці як конкурентний, мобільний, гнучкий і стійкий гравець глобального простору.

Таблиця 1.2

Матриця стратегічної ролі soft skills у забезпеченні конкурентоспроможності

Рівень впливу	Ключові soft skills	Результати для особистості	Результати для освітнього середовища /	Вплив на глобальну конкурентоспроможність
----------------------	----------------------------	-----------------------------------	---	--

			університету	
Індивідуальний	Комунікація, критичне мислення, емоційний інтелект, самоорганізація	Професійна адаптація, самостійність, готовність до змін	Розвиток культури самонавчання, рефлексії	Підвищення employability, стійкість на ринку праці
Командний / організаційний	Співпраця, фасилітація, лідерство, гнучкість, креативність	Ефективна взаємодія, етична поведінка, інноваційність	Формування мультикультурних і міждисциплінарних команд	Підвищення продуктивності й інноваційного потенціалу
Інституційний / державний	Стратегічне мислення, аналітика, здатність до навчання впродовж життя (lifelong learning)	Готовність до лідерства та управлінських рішень	Інтернаціоналізація освіти, цифрові трансформації, партнерства	Посилення позицій країни у світових рейтингах освіти і праці
Глобальний / мережевий	Міжкультурна комунікація, цифрова грамотність, екологічне мислення	Мобільність, відповідальність, глобальна етика	Участь у міжнародних програмах, проектах Erasmus+, Horizon Europe	Формування «глобального громадянина» з комплексом універсальних компетентностей

Матриця демонструє, що розвиток soft skills має системний характер: від особистісного рівня (самоорганізація, адаптація) – до глобального

(міжкультурна комунікація, етика, цифрова мобільність). Для закладів вищої освіти це означає, що soft skills мають стати складовою стратегічного управління якістю підготовки фахівців і головним критерієм їхньої конкурентоспроможності у міжнародному просторі.

1.3. Нормативно-правові та концептуальні основи формування soft skills у системі вищої освіти України та міжнародному освітньому просторі

Розвиток м'яких навичок (soft skills) серед студентів закладів вищої освіти (ЗВО) України ґрунтується на чіткому нормативно-правовому підґрунті, яке формує юридичні й концептуальні можливості інтеграції трансверсальних компетентностей у освітній процес. Насамперед, фундаментальним документом є Закон України «Про освіту» № 2145-VIII від 05.09.2017, що встановлює засади державної політики в освітній сфері, серед яких наведено впровадження компетентнісного підходу – тобто спрямованості на формування не лише знань, але умінь, навичок, способів мислення, цінностей та інших особистих якостей [79]. Далі, Закон України «Про вищу освіту» № 1556-VII від 01.07.2014 конкретизує права, стандарти, освітні програми та систему контролю якості вищої освіти, закладаючи також основу для формулювання очікуваних результатів навчання, серед яких закономірно присутні трансверсальні й соціальні навички [76].

Входячи глибше, важливим нормативним механізмом є Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Національної рамки кваліфікацій» № 1341 від 23.11.2011, яка впроваджує структуру кваліфікаційних рівнів та визначає компетентність як динамічну комбінацію знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей і інших особистих якостей, що забезпечують здатність особи успішно соціалізуватися, провадити навчальну або професійну діяльність [77]. Додатково необхідно відзначити, що згідно з поясненнями самої рамки, поняття умінь/навичок

включає не лише когнітивні чи практичні, але й комунікативні – тобто ті, що часто належать до soft skills.

У межах освітньої політики України також видно розвиток положень, що безпосередньо стосуються ключових і наскрізних компетентностей, серед яких – комунікація, критичне мислення, вміння працювати з інформацією, співпраця, творчість та самоорганізація. Закон «Про освіту», зокрема, у статті 12 формує загальні уміння: «читання з розумінням, уміння висловлювати власну думку усно і письмово, критичне та системне мислення, здатність логічно обґрунтовувати позицію, творчість, ініціативність, вміння конструктивно керувати емоціями, оцінювати ризики, приймати рішення, розв'язувати проблеми, здатність співпрацювати з іншими людьми» [78]. Це означає, що нормативно-правова база уже містить чіткі формулювання, що покладають на освітні програми завдання з формування м'яких навичок.

Для закладів вищої освіти це означає наступне: у освітні стандарти, освітньо-професійні програми, освітні компоненти треба включати результати навчання, які виражаються не лише через володіння професійними знаннями, але й через здатність до комунікації, співпраці, аналізу інформації, адаптації, самоорганізації. Норма «компетентність – динамічна комбінація знань, умінь, навичок ... інших особистих якостей» саме дає підґрунтя для включення м'яких навичок в освітній процес [80]. Наприклад, у Національній рамці кваліфікацій зазначено, що результати навчання охоплюють знання, уміння / навички, способи мислення, погляди, цінності та інші особисті якості.

Водночас нормативно-правове забезпечення відкриває також можливості для трансформації освітніх програм і контролю якості: стандарти вищої освіти мають визначати не лише фахові результати, а й результати, пов'язані із здатністю працювати в команді, приймати рішення у непередбачуваних ситуаціях, використовувати цифрові інструменти для комунікації – тобто ті soft skills, що відповідають вимогам цифрової економіки. Це підтверджується тим, що зміни до Національної рамки кваліфікацій, схвалені 11 червня 2025 р. №

1341, додають положення про компетентності, пов'язані з сучасними умовами праці в цифровому середовищі. Таким чином, нормативно-правові засади формування soft skills у системі закладів вищої освіти України створюють чітку правову базу, яка робить можливим системну інтеграцію м'яких навичок у освітній простір [82]. Закони й рамкові документи визначають компетентнісний підхід, встановлюють вимоги до результатів навчання та кваліфікацій, і вказують на важливість саморегуляції, комунікації, адаптації та співпраці. Наступним кроком повинно бути методичне наповнення цих норм конкретними програмними вимогами, формами організації навчання та системами оцінювання, які забезпечать на практиці розвиток soft skills у студентів ЗВО.

У глобальному освітньому просторі розвиток м'яких навичок (soft skills) поступово стає не приватною ініціативою окремих закладів, а складовою стратегічних концепцій і політик міжнародних організацій. Зокрема, UNESCO у своєму звіті «Reimagining Our Futures Together: A New Social Contract for Education» наголошує, що освіта має бути переформатована з огляду на безпеку, сталість, цифрову трансформацію та співробітництво – і що «компетентності», які виходять за межі простого засвоєння знань, мають включати вміння співпрацювати, діяти відповідально, адаптуватися та мислити критично [50]. Цей документ викладає бачення освіти як суспільного блага й закликає інтегрувати трансверсальні навички в навчальні маршрути, що означає важливість soft skills як частини ширшої освітньої трансформації.

У межах Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD) концептуальна рамка «OECD Learning Compass 2030» визначає, що майбутні компетентності охоплюють знання, навички, установки й цінності – причому навички включають когнітивні та метакогнітивні, соціальні й емоційні (soft skills) та практичні навички [13; 66]. Зокрема, у документі зазначено: «Соціальні та емоційні навички, такі як емпатія та повага до інших... стають важливими, оскільки класи та робочі місця стають більш різноманітними» [13]. Це підкреслює, що soft skills – не додаток, а базовий елемент компетентності,

який забезпечує здатність діяти в складних, глобалізованих, цифрових і міжкультурних умовах.

Іншим важливим елементом міжнародних підходів є те, що концепції soft skills часто інтегруються у освітню політику та стандарти. Наприклад, методологія OECD передбачає, що наріжним принципом навчання має бути не просто навчання знанню, а розвиток т. зв. трансформаційних компетентностей («transformative competencies») – тобто умінь створювати нову цінність, долати дилеми, діяти етично та з урахуванням сталого розвитку [13]. Таким чином, освіта, що прагне забезпечити випускника для 2030-х років і далі, не може ігнорувати міжособистісні, соціальні та емоційні навички, які забезпечують адаптивність, гнучкість, командну взаємодію і здатність до змін.

Особливу увагу в міжнародному дискурсі приділено тому, що soft skills мають розвиватися не лише в межах окремих дисциплін, а через інтеграцію навчання в міждисциплінарні, змішані, міжнародні формати. Згідно з Learning Compass ця інтеграція означає, що навчання має бути орієнтоване на «student agency» – здатність студента визначати свої дії, працювати автономно, співпрацювати, критично мислити – і це фактично формує soft skills у реальному контексті [24].

Таким чином, міжнародні моделі відкривають шлях для того, щоб заклади вищої освіти інкорпоровали soft skills у структуру навчання – як результати навчання, так і методичні форми (проекти, команди, міждисциплінарні задачі).

Для українських закладів вищої освіти це означає імператив: інтеграція міжнародних концепцій (як-от UNESCO і OECD) допомагає гармонізувати стандарти та гармонізувати навчальні результати, що включають soft skills, з європейськими освітніми просторами. Наприклад, відображення у Національній рамці кваліфікацій України понять «уміння/навички», «способи мислення», «погляди/цінності», які прямо резонують із мовою міжнародних документів. Це дозволяє позиціонувати українського студента як суб'єкта

глобального освітнього поля – готового до мобільності, співпраці, адаптації та сталого розвитку.

Рис. 1.2. Інфографіка, що ілюструє порівняння міжнародних моделей (UNESCO vs OECD) з акцентом на soft skills (згенеровано ChatGPT)

Отже, концептуальні та міжнародні підходи відкривають стратегічний простір для системної інтеграції soft skills у підготовку майбутніх фахівців. Освітній процес закладів вищої освіти має базуватися не лише на передачі професійних знань, але на розвитку соціально-емоційної, комунікативної, метакогнітивної компетентності, що відповідає міжнародній логіці освіти для 2030-их років і далі. Лише за таких умов випускник стане конкурентоспроможним, мобільним, адаптивним учасником глобального ринку праці.

РОЗДІЛ 2

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ТА ТЕХНОЛОГІЇ ФОРМУВАННЯ SOFT SKILLS У СТУДЕНТІВ ЗВО

2.1. Роль освітнього середовища університету: культурно-комунікативний простір, академічна підтримка, наставництво та позааудиторна активність

У контексті формування м'яких навичок (soft skills) у студентів закладів вищої освіти, середовище університету відіграє фундаментальну роль: це не лише місце передачі фахових знань, але й живий культурно-комунікативний простір, у якому відбувається соціалізація, комунікація, рефлексія, міжособистісна взаємодія та формування академічної культури. У такому просторі студенти набувають комунікативних, колективних, міждисциплінарних навичок, які є суттєвим ресурсом для їхньої подальшої професійної та особистісної компетентності.

Перш за все, культурно-комунікативний простір університету можна розглядати як інтеграцію трьох складових: фізичного/віртуального простору (аудиторії, кампус, онлайн-платформи), соціальної взаємодії (студент-студент, студент-викладач, студенти-спільнота) та культурних кодів (академічна етика, традиції, університетські ініціативи, міжнародна мобільність). Саме у цьому середовищі формується комунікація, співпраця, розуміння різних культур і контекстів. Наприклад, дослідження українських науковців показало, що розвиток міжкультурної комунікації у процесі навчання сприяє професійній мобільності, розширенню світоглядних горизонтів і формуванню толерантної міжкультурної поведінки [16].

Отже, університет, як соціокультурний простір, створює умови для того, щоб студенти не лише споживали знання, а взаємодіяли, обмінювалися досвідом, вчилися говорити, слухати, співпрацювати й реагувати на культурні та соціальні виклики.

Друге, у цьому просторі розвиваються ключові навички, що традиційно відносяться до soft skills: усна та письмова комунікація, міжособистісна взаємодія, емпатія, толерантність, критичне слухання, аргументація власної позиції, здатність працювати в команді та адаптуватися до різних культурних контекстів. У дослідженні, присвяченому університетській підготовці soft skills, студенти зауважували, що освітній простір їхнього ЗВО впливає на розвиток таких навичок, але часто цей вплив лишається фрагментарним і не системним [46]. Це означає, що для ефективного розвитку soft skills університет має свідомо проєктувати свій культурно-комунікативний простір: наприклад, через інтеграцію міждисциплінарних семінарів, дебатів, міжнародних обмінів, студентських клубів, що орієнтовані на комунікацію й співпрацю, а не лише на лекційне навчання.

Третє, саме культурні аспекти освітнього середовища – академічна культура, цінності університету, студентська спільнота, міжнародна відкритість – створюють контекст, який стимулює розвиток soft skills. Зокрема, авторка В. В. Badaoui у своїй праці «Cultural Studies and Soft Skills: An Integrated Approach» підкреслює, що soft skills мають бути вписані у багатовимірний і розвитковий процес, в якому студенти навчаються «жити» у різних культурних світах і налаштовувати свою комунікацію відповідно до змінного контексту [5]. Таким чином, культура університету (відкритість, інклюзія, міжкультурність) стає не зовнішнім доповненням, а середовищем, яке формує ефективного фахівця, здатного до комунікації, співпраці, адаптації.

З практичної точки зору, створення такого середовища в університеті означає: проєктування адаптивних аудиторних і позааудиторних просторів – гнучких зон для групової роботи, мультимедійних платформ для обговорення, онлайн-платформ для міжнародного спілкування; підтримка студентської активності: клуби, дебати, добровільні ініціативи, хакатони, міжнародні студентські проєкти; сприяння міжнародній мобільності та культурному обміну – що стимулює міжкультурну комунікацію, толерантність і глобальну

компетентність. Наприклад, згідно з українським дослідженням, університетське середовище, яке включає такі опції, значно збільшує рівень розвитку студентами навичок стресостійкості, гнучкості, критичного мислення та комунікації [54]. У результаті студент отримує не тільки фахові знання, але й можливість відпрацювання та рефлексії над власною поведінкою, взаємодією, комунікацією, що створює практичну платформу для формування soft skills.

У підсумку, культурно-комунікативний простір університету є ключовим середовищем для формування м'яких навичок студентів. Він об'єднує фізичні та віртуальні простори, соціальні взаємодії та культурні коди, у межах яких студенти навчаються не лише знанням, але й способам співпраці, комунікації, адаптації й рефлексії. Створення такого простору – стратегічна задача закладу вищої освіти, особливо в умовах цифрової трансформації, міжкультурної взаємодії та глобальних освітніх викликів. Лише за умови, коли університет активно формує і підтримує культурно-комунікативну середу, можна очікувати системного розвитку soft skills у студентів і їхньої готовності до професійної та особистісної успішності.

Таблиця 2.1

Матриця формування soft skills у культурно-комунікативному просторі університету

Компонент університетського середовища	Ключові прояви / освітні практики	Soft skills, що формуються	Очікувані результати для студента
Академічна культура та цінності університету	Академічна доброчесність, етична поведінка, культура діалогу, традиції університету,	Відповідальність, етичне лідерство, критичне мислення, емпатія	Усвідомлення академічних норм, розвиток морально-етичної компетентності, готовність до чесної взаємодії

	дотримання прав людини		
Комунікативне середовище (аудиторне й позааудиторне)	Семінари, дебати, групові проекти, міжкультурні діалоги, студентські конференції	Комунікація, співпраця, публічні виступи, аргументація, міжкультурна компетентність	Формування впевненості у спілкуванні, толерантності, уміння працювати в команді
Цифрово-комунікаційна інфраструктура університету	Використання LMS, хмарних платформ, соціальних мереж для спільної роботи	Цифрова комунікація, гнучкість, самоорганізація, медіаграмотність	Здатність ефективно співпрацювати онлайн, керувати цифровими ресурсами, формувати інформаційну культуру
Студентські спільноти, клуби, ініціативи	Дебатні клуби, волонтерські проекти, мистецькі й наукові об'єднання, Erasmus+ мобільність	Лідерство, емоційний інтелект, ініціативність, креативність	Розвиток активної громадянської позиції, комунікаційної компетентності, здатності діяти самостійно
Міжнародна взаємодія та культурний обмін	Програми академічної мобільності, спільні дослідницькі платформи, участь у глобальних онлайн-курсах	Міжкультурна комунікація, глобальна етика, толерантність, крос-культурна адаптивність	Підготовка до роботи в мультикультурному середовищі, розширення світогляду, формування глобальної компетентності

Культурно-комунікативний простір університету функціонує як багатовимірний вплив: академічна культура формує етичну основу,

комунікативне середовище – соціальну взаємодію, цифрові платформи – адаптивність і самоорганізацію, студентські ініціативи – креативність та лідерство, а міжнародні програми – глобальну компетентність. Саме через цю інтеграцію університет стає не лише місцем передачі знань, а простором становлення особистості майбутнього фахівця.

У сучасному університетському освітньому середовищі академічна підтримка й наставництво набувають особливого значення як інструменти розвитку *soft skills*, що формують цілісну особистість майбутнього фахівця. Якщо викладання забезпечує передусім засвоєння знань і професійних умінь, то наставництво та академічна підтримка сприяють формуванню рефлексії, емоційної стійкості, відповідальності, комунікації й самоорганізації. Вони стають тими освітніми практиками, які дозволяють студенту усвідомити власну освітню траєкторію, долати труднощі й розвивати здатність до самостійного прийняття рішень.

Поняття *academic support* у міжнародному контексті охоплює не лише допомогу у навчанні, а й створення сприятливого середовища, де студент відчуває підтримку, довіру та можливість зворотного зв'язку. Згідно з дослідженням OECD (2023) *Skills Outlook*, студенти, які отримують системну академічну підтримку, демонструють вищий рівень саморегуляції, самооцінки та критичного мислення – складових, що належать до ядра *soft skills* [49]. Академічна підтримка у цьому розумінні включає академічне консультування, коучинг, тьюторинг, індивідуальні та групові зустрічі, що сприяють побудові навчальних стратегій і розвитку самостійності студента.

Одним із найбільш ефективних форматів академічної підтримки є наставництво (*mentoring*), яке у вищій освіті поєднує педагогічні, психологічні й комунікативні аспекти. Наставник виступає не контролером, а фасилітатором – партнером у процесі пізнання та саморозвитку студента. У цьому контексті особливо важливою є концепція *academic mentoring*, яку L.T. Eby та T.D. Allen (2020) [4] визначають як процес взаємодії між досвідченішим учасником

академічної спільноти й студентом із метою підтримки особистісного зростання, академічної мотивації та професійної ідентичності. Наставництво сприяє розвитку навичок комунікації, емоційного інтелекту, відповідальності, самоорганізації, емпатії, що є базовими *soft skills* для майбутнього фахівця [73].

В українській системі вищої освіти функції академічної підтримки закріплені у локальних університетських «Положеннях про організацію освітнього процесу», де, зазвичай, вказується, що викладач зобов'язаний сприяти розвитку освітньої самостійності студента, його наукових інтересів і творчих здібностей. Фактично це створює підґрунтя для розгортання практик наставництва у вищій освіті на рівні інституцій як невід'ємного елементу індивідуалізованої освітньої траєкторії студента.

Згідно з дослідженням J. Lennox Terrion та співавт., ефективність університетського менторства зростає тоді, коли воно поєднує академічний, соціальний і психологічний виміри підтримки. Такий підхід забезпечує розвиток довіри, емоційної стабільності, відчуття приналежності до академічної спільноти, що, своєю чергою, підвищує рівень залученості й мотивації студентів [41]. Наставництво виступає не лише формою педагогічної взаємодії, але й способом культурного відтворення університетських цінностей – академічної свободи, доброчесності, взаємоповаги.

Крім того, роль академічного наставництва значно зростає в умовах цифрової трансформації освіти. Дистанційні формати навчання, індивідуальні треки та електронні платформи (Moodle, Canvas, Teams) вимагають нової якості взаємодії – не контролюючої, а фасилітуючої. Модель *digital mentoring*, яка активно впроваджується у європейських університетах, поєднує наставництво з використанням цифрових інструментів для комунікації, моніторингу прогресу, мотивації та взаємної підтримки. European University Association зазначає, що цифрові середовища відкривають можливості для персоналізованої академічної підтримки, сприяючи розвитку автономії, критичного мислення й навичок самооцінювання [70].

Ефективність наставництва полягає також у його впливі на психологічну готовність студента до професійного життя. Згідно з моделлю *supportive mentorship*, розробленою G. Crisp та I. Cruz, найважливішими факторами є емоційна підтримка, інструментальна допомога, рольова модель і надання можливостей для саморефлексії. Ці складові безпосередньо сприяють розвитку емоційного інтелекту, комунікативної гнчкості, здатності до вирішення конфліктів [14]. Для українських університетів важливо, щоб наставництво поєднувало академічну функцію (консультування, оцінювання) і психолого-педагогічну (довіра, підтримка, партнерство).

У підсумку, академічна підтримка й наставництво є дієвими механізмами формування *soft skills* у студентів. Вони забезпечують розвиток комунікативної компетентності, емоційної зрілості, самоорганізації, відповідальності й рефлексивного мислення. Ефективна система підтримки створює умови, у яких студент не лише здобуває знання, але й вчиться взаємодіяти, приймати рішення, планувати й відповідати за власні дії. Університет, який впроваджує менторські практики, стає простором довіри, партнерства й особистісного розвитку – ключовими чинниками формування професійної готовності фахівця у світі, що швидко змінюється.

У структурі університетського освітнього середовища позааудиторна активність студентів є не менш важливою, ніж аудиторне навчання, оскільки саме вона створює простір для практичного застосування та закріплення *soft skills*. Якщо формальні курси забезпечують набуття фахових знань, то позааудиторна діяльність забезпечує розвиток соціальної компетентності, емоційного інтелекту, навичок співпраці, відповідальності й лідерства. Саме в неформальних контекстах студенти вчаться діяти автономно, приймати рішення, спілкуватися, планувати спільні проєкти й долати труднощі в реальних ситуаціях.

За визначенням UNESCO, неформальне навчання охоплює всі освітні процеси, які відбуваються поза межами формальної системи, але сприяють

розвитку особистості, громадянських і професійних компетентностей [71]. Це означає, що позааудиторна діяльність є органічною частиною безперервної освіти й має потенціал для системного формування м'яких навичок через діяльність – участь у студентському самоврядуванні, волонтерських програмах, мистецьких і наукових ініціативах, спортивних змаганнях, культурних подіях.

Дослідження OECD (2023) підтверджує, що студенти, які залучені до позааудиторної активності, демонструють вищий рівень соціального капіталу, самоорганізації, колективної ефективності та впевненості у спілкуванні. Вони швидше адаптуються до змін і легше інтегруються у професійні колективи після закінчення навчання [18]. Таким чином, позааудиторна сфера університету стає важливим чинником формування не лише академічної успішності, а й життєвої компетентності студентів.

Особливу роль у цьому процесі відіграють студентські об'єднання, волонтерські рухи та наукові товариства. Участь у таких ініціативах формує соціальну відповідальність, комунікаційні та лідерські навички, вміння планувати й реалізовувати проєкти. Згідно з дослідженням Р. Nager та S. Holland [29], залучення студентів до спільної діяльності поза межами навчального процесу позитивно впливає на розвиток метакомпетентностей – зокрема, емоційної регуляції, співпраці, креативності та громадянської активності. Таким чином, позааудиторна діяльність перетворюється на лабораторію соціального досвіду, де студенти випробовують і вдосконалюють свої м'які навички у реальному середовищі взаємодії.

Волонтерська діяльність посідає особливе місце серед позааудиторних практик, оскільки формує емпатію, відповідальність, соціальну чутливість і громадянську позицію. Дослідження European Commission «Youth Volunteering and Employability» показує, що участь молоді у волонтерстві значно підвищує рівень комунікативних, організаційних та адаптаційних навичок, а також впевненість у собі – ключові складові soft skills [44]. Для українського контексту це має особливу вагу: участь студентів у волонтерських,

гуманітарних і патріотичних ініціативах в умовах війни не лише сприяє розвитку соціальної відповідальності, але й підсилює психологічну стійкість та відчуття спільності.

Крім волонтерства, значний потенціал мають студентські медіа, дебатні клуби, мистецькі колективи, наукові гуртки, спортивні команди. Участь у таких ініціативах дозволяє студентам розвивати комунікаційні стратегії, емоційний інтелект, командну роботу, навички управління часом і стресом. Наприклад, університетські дебатні клуби розвивають критичне мислення та публічну комунікацію, а студентські театри – емпатію, креативність і навички самопрезентації. Дослідження С. Seemiller та М. Grace підтверджує, що студенти, які беруть участь у неформальних освітніх активностях, демонструють на 20–30 % вищі показники емоційного інтелекту та соціальної зрілості [53].

Водночас ефективність позааудиторного простору залежить від того, наскільки університет визнає і підтримує цю діяльність як елемент освітньої програми. У доповіді European University Association [21] наголошується, що інституції, які інтегрують позааудиторні практики в систему розвитку компетентностей, демонструють вищі результати студентського залучення, задоволення навчанням і працевлаштованості випускників. Це підтверджує необхідність стратегічного підходу до формування культури позааудиторної активності як невід’ємної складової освітнього процесу.

У підсумку, позааудиторна діяльність виступає простором практичного втілення *soft skills* у поведінці, спілкуванні, командній роботі й самопрезентації. Вона створює умови для соціалізації, самовираження та громадянської активності студентів. Університет, який підтримує студентські ініціативи, формує середовище, де навчання і життя взаємопов’язані, а м’які навички розвиваються природно – через досвід співпраці, творчості, служіння спільноті. Саме в такому контексті позааудиторна активність стає не периферійним, а

стратегічним чинником формування професійно зрілої, соціально відповідальної особистості.

Таблиця 2.2

**Матриця формування soft skills у позааудиторній діяльності
університету**

Вид позааудиторної активності	Приклади освітніх практик / ініціатив	Ключові soft skills, що розвиваються	Освітні ефекти / результати для студента
Студентське самоврядування та лідерські програми	Виборні органи студентського парламенту, студентські ради, участь у комісіях університету	Лідерство, відповідальність, стратегічне мислення, комунікація	Розвиток управлінських навичок, навичок прийняття рішень, командного лідерства
Волонтерська діяльність та громадські ініціативи	Благодійні акції, підтримка військових і переселенців, екологічні проекти, робота в НГО	Емпатія, соціальна відповідальність, стресостійкість, етична поведінка	Формування громадянської свідомості, здатності до співчуття й взаємопідтримки
Наукові товариства, гуртки, конкурси студентських робіт	Молодіжні конференції, хакатони, студентські гранти, участь у проектах Erasmus+	Критичне мислення, аналітика, креативність, командна робота	Підвищення дослідницьких і презентаційних умінь, формування наукової культури
Мистецькі, спортивні, культурні об'єднання	Театральні студії, хорові ансамблі, дебатні клуби, спортивні команди	Креативність, самопрезентація, комунікація, емоційний інтелект	Розвиток упевненості, емоційної виразності, співпраці та самодисципліни

Міжнародна позааудиторна мобільність	Обміни, спільні літні школи, онлайн-проекти з іноземними університетами	Міжкультурна компетентність, гнучкість, адаптивність, глобальна етика	Підвищення здатності до міжкультурної комунікації, відкритість до різноманіття
---	---	---	--

Позааудиторна активність університету є практичною лабораторією розвитку *soft skills*. Участь у волонтерстві формує емпатію та соціальну відповідальність, студентське самоврядування – лідерство й стратегічне мислення, культурні й спортивні ініціативи – креативність і командну взаємодію, а міжнародні проекти – міжкультурну комунікацію й гнучкість. Таким чином, позааудиторний досвід стає каталізатором становлення особистості майбутнього фахівця, який здатен ефективно діяти у складному, динамічному світі.

2.2. Інноваційні освітні технології розвитку м'яких навичок: проєктно-орієнтоване навчання, сервіс-лернінг, дизайн-мислення, тренінгові практики та симуляції

У сучасній системі вищої освіти проєктно-орієнтоване навчання (Project-Based Learning, PBL) розглядається як одна з ключових інноваційних технологій, що забезпечує формування навичок співпраці, аналітичного мислення, здатності до вирішення проблем і самоорганізації. На відміну від традиційних лекційних форматів, де студенти виступають пасивними споживачами знань, проєктно-орієнтоване навчання залучає їх як активних учасників освітнього процесу, які працюють над реальними або наближеними до реальних задачами. Такий підхід трансформує сам спосіб здобуття знань – від засвоєння інформації до її застосування, аналізу, співтворення та практичного використання.

За визначенням PBLWorks (Buck Institute for Education), проєктно-орієнтоване навчання – це педагогічна модель, у якій студенти набувають знань

і навичок шляхом тривалої та цілеспрямованої роботи над проектом, спрямованим на вирішення комплексної проблеми, що має чіткий результат і презентаційний формат [72]. У такому контексті групова робота стає не просто формою організації навчання, а основою розвитку вміння співпрацювати, домовлятися, координувати дії, планувати етапи роботи й нести відповідальність за спільний результат.

Важливо зазначити, що проектно-орієнтований підхід сприяє розвитку аналітичного мислення – здатності критично оцінювати інформацію, бачити причинно-наслідкові зв'язки, пропонувати аргументовані рішення та застосовувати міждисциплінарні знання. Згідно з дослідженням С.Нмело-Silver, С. Eberbach [30], навчальні проекти стимулюють студентів переходити від поверхневого до глибокого засвоєння матеріалу, оскільки потребують аналізу проблеми, пошуку альтернативних рішень і самостійного формування висновків.

Крім того, проектна діяльність формує навички співпраці – ключові soft skills, що визначають професійну готовність у цифровій та глобальній економіці. Згідно зі звітом World Economic Forum «Future of Jobs Report 2025» [65], навички роботи в команді, комунікація, взаємопідтримка, здатність розподіляти функції та відповідальність належать до першої десятки найбільш затребуваних компетентностей на ринку праці. Таким чином, участь у проектних командах сприяє формуванню саме тих умінь, які стають необхідними для професійної адаптації та кар'єрного зростання.

З методичної точки зору, ефективно проектно-орієнтоване навчання передбачає наявність таких складових: проблемна ситуація або запит, що потребує вирішення; розподіл ролей у групі; планування етапів роботи; використання цифрових інструментів для комунікації та координації; аналіз результатів і публічна презентація. Наприклад, використання спільних цифрових платформ (Google Workspace, Trello, Miro) підтримує організацію командної взаємодії та розвиває цифрові навички комунікації.

Дослідження OECD “Education and Skills for 2030” наголошує, що навчання через проєкти формує так звані «трансформаційні компетентності» – здатність створювати нову цінність, долати складні ситуації та діяти відповідально. Це означає, що проєктні практики не лише формують прикладні уміння студентів, але й сприяють їхньому особистісному зростанню, розвитку самостійності та стійкості до невизначеності.

У контексті української вищої освіти впровадження проєктно-орієнтованих методів набуває особливої актуальності через необхідність оновлення змісту навчання відповідно до компетентнісної парадигми, визначеної Законом України «Про освіту» (2017) та Національною рамкою кваліфікацій. Формування здатності працювати в командах і критично мислити є безпосередньо пов'язаним із вимогами сучасних стандартів підготовки здобувачів вищої освіти.

У підсумку, проєктно-орієнтоване навчання виступає ефективним педагогічним інструментом формування навичок співпраці та аналітичного мислення. Воно сприяє не лише професійному становленню майбутніх фахівців, але й розвитку їхньої особистості як активних, відповідальних і соціально зрілих учасників освітнього та професійного життя. Такий підхід створює умови для переходу від репродуктивного до діяльнісного, смислового й рефлексивного навчання, що є необхідним у сучасному високодинамічному суспільстві.

Таблиця 2.3

Формування soft skills у контексті проєктно-орієнтованого навчання

Елемент проєктної діяльності	Приклади реалізації в освітньому процесі	Soft skills, що формуються	Освітні результати для студента
Визначення проблеми та	Аналіз запиту, формування	Аналітичне мислення,	Уміння структурувати

постановка завдання	дослідницького питання, обговорення цілей у групі	критичне мислення, аргументація	проблему та бачити причинно-наслідкові зв'язки
Планування проєкту та розподіл ролей	Планування етапів, розподіл відповідальності, визначення критеріїв успіху	Навички співпраці, командна взаємодія, відповідальність	Здатність працювати у групових структурах, приймати узгоджені рішення
Колективне виконання завдань	Робота в командах, зустрічі, обговорення, використання цифрових платформ (Miro, Trello, Google Workspace)	Комунікація, організація часу, цифрова грамотність	Уміння підтримувати ефективну взаємодію та координувати спільні дії
Аналіз та рефлексія процесу роботи	Проміжні звіти, рефлексивні сесії, обговорення труднощів і рішень	Саморегуляція, рефлексія, емоційна стійкість	Здатність оцінювати власні дії та адаптувати поведінкові стратегії
Публічна презентація результатів проєкту	Презентації, пітчінг, захист проєкту перед аудиторією або стейкхолдерами	Публічна комунікація, самопрезентація, лідерство	Впевненість у професійному самовираженні та здатність представляти результати діяльності

Проєктно-орієнтоване навчання забезпечує інтеграцію когнітивних і соціальних аспектів освітнього процесу: студенти не лише опановують нові знання, а й навчаються співпраці, аналізу, відповідальності та самопрезентації. Завдяки цьому проєкт стає не тільки формою навчання, а й середовищем становлення професійної та особистісної зрілості.

Сервіс-лернінг (service-learning) та дизайн-мислення (design thinking) посідають важливе місце серед сучасних освітніх технологій, орієнтованих на

розвиток соціальної відповідальності, емпатії, навичок співпраці та відповідального лідерства у студентів. Їх об'єднує те, що навчання в них реалізується не лише як засвоєння знань, а як дія в реальному соціальному контексті, спрямована на створення корисної цінності для інших. Обидва підходи передбачають проблемно-пошуковий характер, роботу в командах, взаємодію з реальними стейкхолдерами та рефлексію власних рішень і дій.

Сервіс-лернінг визначається як навчальна діяльність, у якій студенти поєднують академічні знання із соціально значущою практикою, реалізуючи проекти на користь громад та спільнот. За визначенням UNESCO у звіті «*Social cohesion through youth participation*», сервіс-лернінг формує не лише професійні та комунікативні навички, але й соціальну відповідальність, етику взаємодії та громадянську активність [57].

Сервіс-лернінг стимулює розвиток емпатії як здатності розуміти емоційні та соціальні потреби інших, а також відповідального лідерства, яке базується не на домінуванні, а на турботі, підтримці та орієнтації на спільне благо. Узагальнений метааналіз С.І. Celio, J. Durlak та А. Dymnicki, що охопив 62 емпіричні дослідження, доводить, що участь студентів у сервіс-лернінгових програмах статистично значуще підвищує рівень соціальної відповідальності, емпатії, громадянської активності та здатності працювати в команді [10]. Автори підкреслюють, що ключовим механізмом розвитку цих навичок є поєднання навчального змісту з реальними соціальними потребами спільнот, що забезпечує глибоку рефлексію та внутрішню мотивацію студента.

В українському освітньому контексті сервіс-лернінг набув особливої актуальності в умовах війни та гуманітарних викликів: участь студентів у волонтерських, соціальних і благодійних ініціативах сприяє розвитку громадянської позиції, солідарності, взаємної підтримки та стійкості. Це створює не лише освітню, але й соціальну цінність, поєднуючи навчання із реальним досвідом допомоги.

Дизайн-мислення (design thinking) як педагогічний підхід сформувався на основі практик інноваційного проектування й передбачає поетапне створення рішень, орієнтованих на потреби користувача. За моделлю «Stanford d.school», дизайн-мислення складається з п'яти етапів: емпатизація (empathize), визначення проблеми (define), генерування ідей (ideate), прототипування (prototype) та тестування (test) [26].

Ключовим компонентом дизайн-мислення є емпатизація – уміння студентів зрозуміти досвід, мотивації та виклики іншої людини. Це робить дизайн-мислення однією з найбільш ефективних педагогічних практик для розвитку емоційного інтелекту та чутливості до соціального контексту. У цьому сенсі дизайн-мислення не лише сприяє креативності, але й виховує відповідальність за вплив рішень на інших людей.

За дослідженням I. Rauth та співавт. застосування дизайн-мислення в університетській освіті підвищує рівень командної взаємодії, здатність приймати рішення в умовах невизначеності та навичку конструктивної комунікації в групі [15].

Обидва підходи (сервіс-лернінг і дизайн-мислення) мають спільну функціональну вісь: вони переносять навчання в реальні соціальні та людські ситуації, тим самим включаючи студентів у діалог із реальністю, різноманітністю, іншими поглядами та потребами. Вони вчать не тільки мислити, але й діяти етично, співпереживати, брати відповідальність за результат і його наслідки.

Для університетів це означає необхідність інтеграції таких практик у навчальні плани – через проєктні модулі, партнерство з організаціями, студентські соціальні ініціативи, інноваційні майстерні. При цьому важливу роль відіграє рефлексія, яка дозволяє студенту усвідомити власний розвиток та досвід взаємодії.

У підсумку, сервіс-лернінг і дизайн-мислення формують у студентів не лише набір м'яких навичок, але й етичну та соціальну основу професійної

ідентичності. Вони створюють умови для становлення фахівця, здатного діяти відповідально, взаємодіяти з іншими, шанувати гідність, приймати рішення, орієнтовані на спільне благо. Саме такі компетентності стають визначальними в умовах глобальних викликів, суспільної нестабільності та потреби у людяності як основі професійної майстерності.

Тренінгові модулі, рольові ігри та симуляційні методики посідають особливе місце в підготовці майбутніх фахівців, оскільки створюють умови для практичного відпрацювання соціальних і комунікативних навичок у наближених до реальних професійних ситуаціях. На відміну від традиційного академічного навчання, орієнтованого на передачу знань, тренінгові формати ґрунтуються на активній участі, рефлексії та взаємодії між учасниками. Це забезпечує розвиток емоційного інтелекту, навичок саморегуляції, ведення переговорів, вирішення конфліктів і публічної комунікації – компетентностей, які згідно з моделлю D. Goleman [28] визначають ефективність професійної діяльності в умовах постійних змін і соціальної взаємодії. Тренінгові модулі у вищій освіті зазвичай передбачають цілеспрямоване опрацювання окремих складових м'яких навичок: комунікації, управління емоціями, прийняття рішень, лідерства, презентаційних компетентностей. Вони реалізуються у вигляді циклів занять, що поєднують інформаційні блоки, групову взаємодію та рефлексивні обговорення. У межах тренінгу студенти не лише отримують інструменти, але й вчитимуться застосовувати їх у міжособистісних ситуаціях, розвиваючи чутливість до контексту, партнерську позицію та готовність до діалогу.

Важливою складовою тренінгових технологій є рольові ігри, які моделюють професійні ситуації, дозволяючи студентам випробувати різні моделі поведінки. За результатами дослідження С. Lane та S. Rollnick [40] рольове моделювання сприяє підвищенню рівня емпатичної комунікації, оскільки дозволяє студентам уявити себе в позиції іншого та усвідомити вплив власних емоцій на взаємодію. Автори доводять, що рольові ігри формують

стійкі навички ведення діалогу, зниження конфліктності та підвищення гнучкості спілкування.

Симуляційні методики є наступним рівнем складності, оскільки відтворюють реалістичні професійні сценарії з використанням технологічних інструментів або структурованих поведінкових моделей. Симуляції дозволяють студентам діяти в умовах невизначеності, швидких змін або підвищеної відповідальності, зберігаючи контроль над емоціями та приймаючи рішення на основі аналізу ситуації. У дослідженні Е. Salas та співавт. [52] підкреслено, що симуляційні вправи підвищують ефективність командної взаємодії, дозволяють сформувати навички розподілу ролей і відповідальності та сприяють розвитку адаптивного мислення. З позиції педагогіки досвіду ці методи безпосередньо пов'язані з концепцією досвідного навчання D. Kolb [38], згідно з якою навчання є процесом перетворення досвіду на знання через осмислення, аналіз і застосування нового поведінкового стилю. Тренінги, рольові ігри й симуляції забезпечують механізми переходу від знання до дії, тоді – рефлексії, потім – інтеріоризації навички. У сучасному університетському середовищі симуляційні технології активно інтегруються у професійну підготовку в галузях медицини, менеджменту, освіти, психології, соціальної роботи. Наприклад, медичні симуляційні центри дозволяють студентам відпрацьовувати комунікацію з пацієнтом і взаємодію в міждисциплінарній команді; у сфері управління бізнес-симулятори імітують роботу компаній у конкурентному середовищі, де студенти мають приймати стратегічні рішення, орієнтуючись на дані та міжособистісні фактори.

Важливою педагогічною умовою ефективності тренінгових, ігрових і симуляційних практик є рефлексивний аналіз, який дає можливість студентам осмислити власні емоції, стратегії поведінки та зміни у сприйнятті себе та інших. Саме рефлексія перетворює вправу на освітній досвід, а емоційну реакцію – на усвідомлену компетентність.

Таким чином, тренінги, рольові ігри та симуляції створюють безпечний простір моделювання професійної взаємодії, де студент має можливість «прожити» ситуацію, побачити наслідки рішень, відрефлексувати поведінку й інтегрувати нові способи дії. Це формує емоційну компетентність, що включає розуміння себе, відчитування емоцій інших, керування напругою, конструктивне вирішення конфліктів і здатність до співпраці. У контексті професійної підготовки ці якості стають підставою етичного, усвідомленого та відповідального лідерства, яке є ключовим для стійкості й гуманістичності професійної діяльності в умовах сучасних соціальних викликів.

2.3. Використання цифрових інструментів і платформ для формування soft skills: інтерактивні середовища, онлайн-співпраця, мультимедійна комунікація та цифрова рефлексія

Сучасний освітній процес у закладах вищої освіти дедалі більше пов'язаний із використанням цифрових середовищ, які забезпечують нові можливості для організації навчальної взаємодії, розвитку самостійності студентів та формування м'яких навичок. Інтерактивні платформи, системи управління навчанням (LMS), цифрові матеріали та інструменти зворотного зв'язку дозволяють створювати навчальні траєкторії, орієнтовані на потреби, особливості й темп засвоєння кожного студента. Це сприяє переходу від моделі фронтального викладання до педагогіки активної участі, у центрі якої – співпраця, комунікація та рефлексія.

Важливим орієнтиром у цьому контексті є Європейська рамка цифрових компетентностей педагогів DigCompEdu [17], де підкреслюється, що цифрове освітнє середовище повинно забезпечувати не лише доступ до навчальних матеріалів, а й розвиток навичок критичного мислення, взаємодії, самоорганізації та відповідального ставлення до інформації. У документі зазначено, що викладачі, які використовують інтерактивні цифрові платформи, створюють умови для розвитку у студентів здатності керувати власним

навчанням та ефективно працювати в команді. Інтерактивні цифрові середовища надають можливість створювати динамічні навчальні ситуації, у яких студенти не лише сприймають інформацію, але й беруть участь у її обговоренні, аналізі та застосуванні. Наприклад, використання LMS Moodle, Canvas або Google Classroom забезпечує інструменти для асинхронної взаємодії: обговорення, спільні тексти, групові завдання, рефлексивні журнали. Ці формати сприяють розвитку комунікативних навичок, уміння формулювати аргументовані позиції та здійснювати конструктивний обмін думками.

Згідно з аналітичним звітом EDUCAUSE Horizon Report (2023), інтерактивність є одним із ключових факторів підвищення залученості студентів у цифровому навчальному середовищі, оскільки створює відчуття присутності та належності до академічної спільноти навіть у дистанційному форматі. Автори підкреслюють, що саме можливість діалогу, спільного вирішення завдань та отримання відповідей у реальному часі визначає успішність цифрового навчання [1]. У навчальному процесі особливого значення набувають інструменти для взаємодії у реальному часі – відеоконференції, інтерактивні дошки (Miro, Jamboard), опитувальники та сервісні застосунки (Mentimeter, Slido), що забезпечують миттєвий зворотний зв'язок. Їхнє використання сприяє розвитку навичок комунікації, публічної взаємодії та здатності брати участь у дискусіях. При цьому студенти вчаться висловлювати думки коротко й аргументовано, слухати інших та координувати спільні дії – тобто формують soft skills співпраці.

Інтерактивні цифрові середовища також сприяють персоналізації навчання, оскільки дозволяють студентам обирати темп, маршрут і методи засвоєння матеріалу. У дослідженні OECD «Digital Education Outlook» [48] підкреслено, що персоналізовані навчальні середовища формують у студентів навички самоорганізації, відповідальності за навчальні результати та здатність до саморефлексії – основи навчання впродовж життя. Застосування цифрових

інструментів також відкриває можливості для розвитку цифрової рефлексії – документування власного навчального прогресу через електронні портфоліо, блоги або рефлексивні записи. Така практика формує здатність усвідомлювати власні дії, аналізувати труднощі, виявляти сильні сторони та планувати подальший розвиток. Це безпосередньо пов'язано з формуванням емоційної грамотності, відповідального мислення та внутрішньої мотивації.

Отже, інтерактивні цифрові середовища в університетській освіті створюють умови для активної взаємодії, співпраці та персоналізованого розвитку, сприяють становленню студента як суб'єкта освітнього процесу. Вони розширюють функції навчання – від передачі знань до формування навичок співпраці, мислення, рефлексії та самостійності, які є ключовими для професійної діяльності у глобалізованому та цифровізованому суспільстві.

Розвиток онлайн-співпраці у закладах вищої освіти є важливим компонентом формування soft skills, оскільки значна частина професійної комунікації, прийняття рішень і координації діяльності нині відбувається у цифрових середовищах. Цифрові команди створюють умови для спільного вирішення завдань, розподілу ролей, інтеграції різних поглядів і відповідальності за результати. У цьому контексті студент виступає не пасивним учасником навчального процесу, а суб'єктом взаємодії, здатним перекодувати знання у практичні дії, комунікувати та брати участь у колективному створенні нового досвіду.

Важливим аналітичним орієнтиром є звіт OECD Skills Outlook 2023 [49], де підкреслюється, що цифрова взаємодія формує «компетентність спільного створення» (co-creation skills) – здатність координувати взаємні дії, домовлятися і регулювати групові процеси. Автори зазначають, що студенти, які регулярно працюють у цифрових командах, демонструють вищий рівень соціальної відповідальності, комунікативної гнучкості та навичок вирішення конфліктів.

Важливу роль у розвитку цифрової співпраці відіграють платформи спільної роботи, які забезпечують координацію, планування та відкритість освітньої взаємодії:

- Google Workspace (спільні документи, презентації, таблиці),
- Microsoft Teams (командні канали, чати, зібрання),
- Slack (асинхронна професійна комунікація),
- Miro та Figma (спільне візуальне проектування),
- Trello чи Asana (управління завданнями).

Ці інструменти формують навички спільної організації – здатність домовлятися про цілі, фіксувати рішення, координувати обов'язки та підтримувати робочий ритм команди.

Ефективність онлайн-співпраці у студентських командах безпосередньо залежить від організації взаємодії та якості комунікації між учасниками. У дослідженні J. Brindley та співавт. [8] зазначається, що цифрові команди сприяють розвитку відповідальності, ініціативності та здатності працювати на спільний результат, якщо забезпечено прозорий розподіл ролей, підтримку зворотного зв'язку та можливість обговорення процесу роботи. Автори наголошують, що саме взаємна підтримка та координація дій є ключовими механізмами формування навичок співпраці. Водночас, як зазначають N. Cardeferro та M. Romero, студенти часто стикаються з труднощами в онлайн-командах через нерівномірну участь, брак узгодженості та різні стилі комунікації. Тому важливими умовами ефективної цифрової співпраці є прозорість відповідальності, узгодження очікувань, регулярне надання зворотного зв'язку та рефлексія групового процесу [9]. Онлайн-співпраця тісно пов'язана із розвитком комунікативної компетентності – уміння формулювати повідомлення відповідно до аудиторії, використовувати візуальні, текстові та аудіальні формати, унормовувати інтонацію та стиль. Зокрема, синхронна взаємодія у форматі відеоконференцій (Zoom, Meet) потребує додаткової

чутливості до невербальних сигналів та емоційного тону комунікації, що сприяє розвитку емоційного інтелекту [27].

Особливе значення має культура цифрової етики та взаємної поваги. У доповіді UNESCO «AI and Education: Guidance for Policy Makers» підкреслюється, що цифрова комунікація повинна включати вміння дотримуватися правил інклюзії, коректності, академічної доброчесності та недискримінаційного дискурсу [3]. Командна робота в онлайн-середовищі формує здатність розв'язувати непорозуміння та напруження конструктивно, що є фундаментальною складовою soft skills співпраці. Важливою педагогічною умовою розвитку цифрової співпраці є рефлексія групового досвіду – обговорення того, як відбувався процес взаємодії, що вдалося, які комунікативні стратегії були ефективними, які викликали труднощі. Це дозволяє студентам усвідомлювати власні стилі участі, виявляти сильні та слабкі сторони, а також розвивати соціальну гнучкість і саморегуляцію.

Таким чином, онлайн-співпраця та командна діяльність у цифрових середовищах формують комплекс soft skills, необхідних для професійної діяльності у глобальному інформаційному суспільстві: комунікативну чутливість, здатність до кооперації, відповідальність, уміння приймати рішення в умовах невизначеності та відкритість до іншого (табл. 2.4). Ці компетентності стають основою для ефективної взаємодії в мультикультурних, мережових і гнучких організаційних структурах, що визначає готовність випускника університету до повноцінної участі у сучасному ринку праці.

Таблиця 2.4

Формування soft skills у процесі онлайн-співпраці та командної діяльності в цифрових середовищах

Компонент онлайн-співпраці	Приклади інструментів та освітніх практик	Soft skills, що формуються	Очікувані результати для студента
----------------------------	---	----------------------------	-----------------------------------

Організація спільної діяльності в цифрових командах	Google Workspace, Microsoft Teams, Slack; групові канали, спільні файли, планування проектів	Взаємодія, відповідальність, координація, командна робота	Уміння розподіляти ролі, формулювати спільні цілі та підтримувати продуктивну взаємодію
Спільне створення контенту та розв'язання проблем	Miro, Figma, Padlet, Notion; мозкові штурми, дизайн-сесії, проектні наради	Креативність, критичне мислення, синтез інформації, вирішення проблем	Здатність генерувати ідеї, аналізувати альтернативи й аргументовано приймати рішення
Цифрова комунікація в асинхронному та синхронному режимах	Zoom, Google Meet, відеоконференції; чати, візуальна комунікація	Комунікативна гнучкість, емоційна чутливість, навички презентації	Уміння висловлювати думку у різних форматах, зчитувати невербальні сигнали та регулювати тон комунікації
Зворотний зв'язок і підтримка співпраці	Trello, Asana; регулярні мітинги, обговорення прогресу, рольові ротації	Емпатія, конструктивна критика, рефлексія, лідерство служіння	Здатність підтримувати командний клімат, надавати і приймати зворотний зв'язок, будувати довіру
Рефлексія та аналіз групового досвіду	Електронні портфоліо, рефлексивні журнали, блог-платформи, воркшопи з аналізу кейсів	Саморегуляція, усвідомленість, відповідальність за навчальну траєкторію	Сформованість здатності аналізувати власні дії та вдосконалювати моделі співпраці

Мультимедійні форми комунікації посідають важливе місце в сучасному освітньому процесі, оскільки дозволяють студентам опановувати різні способи представлення інформації та взаємодії – текстові, візуальні, аудіальні, інтерактивні. Використання відеопрезентацій, подкастів, візуальних нотаток, мікро-лекцій, цифрових сторітелінг-проектів і портфоліо сприяє розвитку здатності виражати власні ідеї та емоції у способах, зрозумілих для різних аудиторій. За визначенням UNESCO, мультимедійна комунікація в освіті є засобом формування глобальної цифрової грамотності, що включає вміння аналізувати, інтерпретувати й створювати повідомлення в багатомодальному форматі [43]. Створення мультимедійних продуктів формує не лише технічні, а й соціально-комунікативні навички. Студенти навчаються структурувати власні думки, адаптувати їх до цільової аудиторії, регулювати емоційний тон повідомлення, працювати з образністю та наративністю. Це безпосередньо пов'язано з розвитком емоційної грамотності – умінням усвідомлювати свої емоції, вербалізувати внутрішні стани та обирати відповідні комунікативні стратегії взаємодії.

Важливу роль у цьому процесі відіграє цифровий сторітелінг (digital storytelling), який, за даними дослідження В. Robin, сприяє формуванню емпатії та рефлексії, оскільки дозволяє студентам виражати особистий досвід у наративній формі та ділитися ним із групою. Автор підкреслює, що сторітелінг стимулює глибший рівень усвідомленого навчання, ніж традиційні письмові завдання [51]. Окремим інструментом розвитку емоційної грамотності є цифрова рефлексія – практика документування та осмислення власного навчального досвіду у формі електронних портфоліо, блогів, відеощоденників або рефлексивних звітів. Рефлексивні журнали дають студентам можливість простежити зміни у власних ставленнях, реакціях, цінностях та стратегіях взаємодії. Вони сприяють розвитку метапізнання (metacognition) – здатності усвідомлювати та аналізувати власний процес мислення.

У звіті OECD «Digital Education Outlook 2021» наголошується, що е-портфоліо та рефлексивні цифрові практики підсилюють автономність учнів і підтримують становлення внутрішньої мотивації, оскільки дозволяють відслідковувати поступ і розуміти власний розвиток у динаміці [48]. Мультимедійна комунікація також відіграє ключову роль у формуванні професійної самопрезентації. Публікація освітніх відео, проєктних портфоліо, мікро-лекцій або наукової популяризації на цифрових платформах (YouTube, Padlet, Canva, LinkedIn) формує здатність репрезентувати результати своєї діяльності, вибудовувати особистий академічний етикет, проявляти відповідальність за контент і дотримуватися норм академічної доброчесності.

Водночас мультимедійні інструменти створюють умови для підтримки емоційного здоров'я в навчальних групах. Візуальні дошки (Miro, Padlet) та аудіальні комунікаційні простори дають можливість безпечного вираження емоцій, обговорення стресових ситуацій і формування навичок емоційної підтримки. У дослідженні R. Kaufman [34] показано, що використання мультимедійної рефлексії знижує рівень тривожності студентів та підвищує якість міжособистісної взаємодії в освітньому середовищі (таблиця 2.5).

Таблиця 2.5

Використання цифрових інструментів для формування soft skills у студентів ЗВО

Компонент цифрового середовища	Приклади інструментів / платформ	Soft skills, що формуються	Педагогічні ефекти (очікувані результати)
Інтерактивні освітні середовища	Moodle, Canvas, Google Classroom, адаптивні LMS	Самоорганізація, відповідальність, уміння планувати навчальний процес	Студент керує власною траєкторією навчання, зростає автономність та внутрішня мотивація

Онлайн-співпраця та командна взаємодія	Google Workspace, Microsoft Teams, Slack, Trello, Miro	Командна робота, комунікація, координація, конструктивний діалог	Виробляється здатність домовлятися, розподіляти ролі, формувати групові рішення
Мультимедійна комунікація	Canva, PowerPoint, Prezi, Audacity, OBS Studio, подкаст-платформи	Публічна комунікація, аргументація, творче самовираження	Студент навчається презентувати ідеї в різних форматах, формуючи власний комунікативний стиль
Цифрова рефлексія і самопостереження	Е-портфоліо (Mahara, Notion, Google Sites), навчальні блоги, відеоощоденники	Емоційна грамотність, саморефлексія, здатність аналізувати поведінкові стратегії	Студент усвідомлює власний прогрес і коригує навчальні та комунікативні стратегії
Спільне створення змісту та проєктні практики	Padlet, Figma, Notion, Lucidchart, GitHub (для технічних команд)	Креативність, ініціативність, критичне та системне мислення	Розвиток здатності створювати складні рішення у співпраці з іншими
Онлайн-дискусії та інтерактивні комунікаційні формати	Zoom, Google Meet, Mentimeter, Slido, інтерактивні опитування	Уміння аргументувати, слухати, формувати позицію та реагувати на опонента	Підвищується рівень комунікативної чутливості та культура діалогу в групі

Отже, мультимедійна комунікація та цифрова рефлексія є не лише технологічними засобами, але й педагогічними механізмами розвитку внутрішньої зрілості студента. Вони формують здатність до самовираження, розуміння власних емоцій, осмислення досвіду, відкритих форм комунікації та цілісного самопрезентування у професійних та соціальних контекстах. У

результаті студент здобуває не тільки технічну і комунікативну компетентність, а й емоційну стійкість, відповідальність та здатність вибудовувати етичні форми взаємодії у цифровому середовищі.

РОЗДІЛ 3

РЕЗУЛЬТАТИ ВЛАСНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

3.1. Методологія дослідження

У дослідженні питання розуміння викладачами змісту та ролі *soft skills* у процесі викладання різних циклів дисциплін у закладі вищої освіти ґрунтувалося на методологічних засадах компетентнісного, діяльнісного та комунікативного підходів. Компетентнісний підхід дозволяє розглядати м'які навички як інтегрований результат освітнього процесу, що проявляється у здатності майбутнього фахівця взаємодіяти, приймати рішення, відповідально діяти в ситуаціях невизначеності. Діяльнісний підхід акцентує увагу на активності студента як учасника навчальної взаємодії, надаючи пріоритет реальним освітнім практикам, у яких ці навички проявляються й формуються. Комунікативний підхід підкреслює значення мови, діалогу та взаєморозуміння як середовища становлення *soft skills* у студентів різних освітніх напрямів.

Метою дослідження було виявити, як викладачі гуманітарних, фундаментальних та професійно зорієнтованих дисциплін розуміють сутність м'яких навичок, наскільки вони вважають їх важливими для підготовки майбутніх фахівців, а також якими методами намагаються сприяти їх формуванню у своїх студентів. Особливу увагу приділено порівнянню підходів викладачів різних циклів дисциплін, оскільки професійний досвід, предметна спрямованість і педагогічні традиції безпосередньо впливають на бачення ролі *soft skills* у структурі змісту освіти.

Вибіркову сукупність дослідження становили викладачі закладу вищої освіти ($n = 22$), які представляли три групи: гуманітарні кафедри (філології імені Якіма Яреми, історії України та економічної теорії, філософії та педагогіки), кафедри фундаментальної підготовки (фізики, біохімії, біології та фармації) та кафедри професійно орієнтованих дисциплін (технології молока і молодчних продуктів, технології м'яса, м'ясних та олійно-жирових виробів). Така структура вибірки дозволила порівняти уявлення педагогів різних освітніх

напрямів та з'ясувати, наскільки вони розуміють soft skills як універсальну складову професійної підготовки.

Основним методом збору емпіричних даних було анкетування, розроблене автором відповідно до мети дослідження. Анкета містила як закриті, так і відкриті питання. Закриті питання були оформлені у формі шкали Лайкерта, що дозволяло визначити ступінь згоди респондентів із твердженнями щодо значущості та шляхів інтеграції soft skills у навчальні курси. Напіввідкриті питання передбачали можливість дописати власну думку у межах запропонованих варіантів. Відкриті питання були спрямовані на виявлення реальних практик, труднощів і педагогічних стратегій.

Процедура дослідження передбачала анонімне заповнення анкети в електронній формі (Google Forms), що забезпечило відкритість та чесність відповідей без ризику професійного тиску. Учасникам було гарантовано нерозголошення персональних даних та використання інформації виключно в аналітичних цілях. Час заповнення анкети становив близько 8–10 хвилин.

Для обробки результатів використовувалися методи кількісної та якісної аналітики. Кількісна обробка полягала у визначенні частотних розподілів відповідей, середніх значень оцінок за шкалою Лайкерта та виявленні відмінностей між групами викладачів за типом дисципліни. Якісний аналіз відкритих питань базувався на методі контент-аналізу: відповіді групувалися за змістовими категоріями («розуміння терміну soft skills», «методи формування», «перешкоди», «потреби викладача»).

Очікуваним результатом дослідження є з'ясування:

- які м'які навички вважаються ключовими саме у вищій освіті;
- чи розглядають викладачі свою роль як активних учасників формування soft skills;
- які освітні стратегії застосовуються на практиці;

- які бар'єри перешкоджають повномасштабній інтеграції soft skills у навчальний процес.

Отримані дані дозволяють не лише описати рівень обізнаності викладачів і наявні підходи, але й обґрунтувати педагогічні умови та методичні рекомендації, що сприятимуть системному формуванню soft skills у структурі університетської освіти.

3.2. Результати досліджень

Вибіркову сукупність дослідження становили викладачі закладу вищої освіти ($n = 22$), які представляли три групи дисциплін: гуманітарні кафедри (філології імені Якіма Яреми, історії України та економічної теорії, філософії та педагогіки), кафедри фундаментальної підготовки (фізики, біохімії, біології та фармації) та кафедри професійно орієнтованих дисциплін (технології молока і молочних продуктів, технології м'яса, м'ясних та олійно-жирових виробів). Така структура вибірки дала змогу простежити відмінності у розумінні ролі *soft skills* між викладачами з різним предметним профілем.

1. Розуміння поняття «soft skills» викладачами

Аналіз відкритих відповідей на питання щодо розуміння змісту терміна засвідчив достатню термінологічну обізнаність більшості респондентів. Переважна частина визначень акцентувала на соціально-комунікативних навичках, умінні взаємодіяти та ефективно співпрацювати, а також на особистісних характеристиках, пов'язаних із саморегуляцією, відповідальністю та здатністю до гнучкості мислення. Викладачі гуманітарних кафедр у своїх формулюваннях частіше підкреслювали значення критичного та аналітичного мислення, рефлексії та культури спілкування, тоді як викладачі фундаментального блоку робили акцент на організованості, здатності до планування, вирішенні нестандартних проблем. Представники професійно орієнтованих дисциплін пов'язували м'які навички з практичною готовністю до

роботи в колективі, відповідальністю на виробництві та здатністю адаптуватися до професійних ситуацій.

Таким чином, поняття *soft skills* усвідомлюється викладачами як багатовимірною характеристикою особистості, проте кожна група дисциплін підкреслює ті аспекти, що узгоджуються з логікою їхнього фаху.

2. Оцінка значущості м'яких навичок для підготовки студентів

Оцінка за шкалою важливості (1–5) показала, що переважна більшість респондентів (близько 80%) визначили розвиток *soft skills* як важливий або дуже важливий компонент навчального процесу. Найвищі оцінки важливості надали викладачі професійно орієнтованих кафедр, що може бути пов'язано з потребами виробничих сфер, де взаємодія, відповідальність і гнучкість мислення є умовою працевлаштування та професійної адаптації. Викладачі фундаментальних дисциплін також загалом визнають значущість *soft skills*, проте частина з них наголошує на «другорядності» цих навичок порівняно з предметними знаннями. У гуманітарному блоці розвиток *soft skills* розглядається як невід'ємна частина формування культури мислення та комунікації.

3. Визначення ключових м'яких навичок

При виборі ключових *soft skills* викладачі найчастіше зазначали:

- комунікацію та культуру спілкування;
- критичне мислення;
- командну роботу.

Дещо рідше обирали такі навички, як емоційний інтелект і креативність, хоча у відкритих відповідях визнається їх важливість у складних соціальних ситуаціях. Це свідчить про те, що практичні аспекти міжособистісної взаємодії наразі усвідомлюються як більш очевидні і вимірювані, ніж внутрішні регулятивні та емоційні компетентності.

4. Інтеграція soft skills у навчальний процес

На питання «Чи інтегруєте Ви роботу над soft skills у свої заняття?» більшість викладачів відповіли:

- «так» – 45%,
- «частково» – 40%,
- «ні» – 15%.

Викладачі гуманітарних дисциплін найчастіше застосовують дискусії, роботу в малих групах, рефлексивні есе, аналіз кейсів. У фундаментальних дисциплінах інтеграція проявляється переважно у спільній роботі над задачами, проектами та міждисциплінарними проектами, але меншою мірою – у рефлексивних практиках. У професійно орієнтованих дисциплінах найбільш поширеними є виробничі ситуаційні задачі, моделювання виробничих ролей, технологічні кейси, що безпосередньо відтворюють умови майбутньої професійної діяльності.

5. Труднощі у формуванні soft skills

Серед основних труднощів було названо:

- недостатність часу у навчальних планах для роботи з м'якими навичками;
- домінування традиційних форм контролю, орієнтованих на знання;
- різний рівень мотивації студентів;
- складність об'єктивного оцінювання soft skills.

Частина викладачів вказала на потребу методичної підтримки та прикладів конкретних дидактичних моделей, що дозволили б планомірно інтегрувати розвиток soft skills у структуру занять.

6. Запити щодо підтримки з боку університету

- Переважними пропозиціями є:
- розроблення методичних рекомендацій та тренінгових модулів для викладачів;
- інтеграція soft skills у стандарти освітніх програм;

– організація міжкафедральних семінарів і взаємообміну практиками.

Отримані результати (таблиця 3.1) свідчать про високу загальну усвідомленість викладачів щодо значення *soft skills*, але нерівномірність реалізації їх в освітньому процесі. Формування м'яких навичок найбільш активно здійснюється у гуманітарному та професійно орієнтованому циклах, тоді як фундаментальні дисципліни потребують цілеспрямованої методичної підтримки та моделей інтеграції *soft skills* у структуру предметного змісту.

Таблиця 3.1

**Порівняння особливостей розуміння та формування *soft skills*
викладачами різних циклів дисциплін**

Група дисциплін	Домінантне розуміння поняття <i>soft skills</i>	Пріоритетні навички, що вважаються ключовими	Типові методи формування	Основні труднощі	Запити на підтримку у від університету
Гуманітарні кафедри	Soft skills як складова культури мислення, комунікації та самовираження	Комунікація, критичне мислення, емоційна грамотність, ведення діалогу	Дискусії, проблемні питання, есе, робота в групах, рефлексивні щоденники	Потреба в більшій мотивації студентів; труднощі з оцінюванням процесуальних навичок	Розробка критеріїв і рубрик оцінювання; семінари з рефлексивних технік
Фундаментальні та природничі дисципліни	Soft skills як здатність до самоорганізації та ефективної роботи в інтелектуальних задачах	Тайм-менеджмент, аналітичне мислення, командна робота	Робота над задачами в групах, спільні лабораторії, проектні завдання	Брак часу на нематеріальні компоненти; орієнтація на результат, а не процес	Методичні моделі інтеграції <i>soft skills</i> у предметні заняття; конкретні приклади вправ
Професійно орієнтовані	Soft skills як уміння	Командна робота,	Ситуаційні та	Нерівний рівень	Інтеграція <i>soft skills</i> у

дисципліни	діяти в реальних і виробничих ситуаціях	відповідальність, адаптивність, культура професійної комунікації	виробничі кейси, рольові сценарії, моделювання професійних ролей	підготовки студентів; складність уніфікації поведінкових критеріїв	стандарти освітніх програм; підтримка дуальної освіти та практики
-------------------	---	--	--	--	---

Порівняльний аналіз результатів, представлений у таблиці 3.1, дає змогу виокремити суттєві відмінності у підходах до розуміння та формування *soft skills* серед викладачів різних циклів дисциплін. Викладачі гуманітарного блоку характеризуються найбільш цілісним і концептуально обґрунтованим баченням ролі м'яких навичок, оскільки їхні освітні практики традиційно пов'язані з розвитком мислення, комунікації та рефлексії. Це сприяє активному використанню інтерактивних методів: дискусій, аналізу смислів, робіт у малих групах та рефлексивних завдань.

У фундаментальних і природничих дисциплінах спостерігається часткове, але стабільне усвідомлення значущості *soft skills*, однак акцент здебільшого робиться на когнітивно-організаційних аспектах – умінні аналізувати, структурувати інформацію, планувати власний навчальний процес. Викладачі цього блоку відзначають обмеженість навчального часу та труднощі з інтеграцією нематеріальних аспектів взаємодії в традиційні форми контролю результатів.

У професійно орієнтованих дисциплінах *soft skills* розглядаються передусім як поведінково-діяльнісні характеристики, що безпосередньо впливають на ефективність майбутньої праці у виробничому середовищі. Методи формування м'яких навичок у цій групі найбільш прикладні та наближені до реальних умов: ситуаційні задачі, рольові сценарії, моделювання технологічних процесів і професійних ролей.

Сукупність даних засвідчує, що розвиток *soft skills* у закладі вищої освіти не може бути уніфікованим. Він потребує диференційованих педагогічних

стратегій, які враховують зміст дисципліни, логіку професійної підготовки та характер навчальних взаємодій. Ефективна інтеграція м'яких навичок у зміст освіти можлива лише за умов системної методичної підтримки, міжкафедрального обміну досвідом та узгодженості підходів на рівні освітньої програми.

3.3. Методичні рекомендації для викладачів щодо інтеграції *soft skills* у зміст навчальних дисциплін

Ефективне формування м'яких навичок у студентів потребує системного підходу, який передбачає узгодженість цілей, змісту та методів навчання. Результати проведеного дослідження показують, що викладачі усвідомлюють значущість *soft skills*, проте реалізація їх у навчальному процесі здебільшого залишається несистемною і залежить від індивідуальних педагогічних стратегій. Тому рекомендації, запропоновані нижче, спрямовані на пошук шляхів органічного впровадження розвитку м'яких навичок у навчальні курси різних циклів.

Однією з ключових умов є прозоре окреслення результатів навчання, що передбачають розвиток конкретних *soft skills*. Доцільно формулювати їх не лише на рівні освітньої програми, але й у робочих програмах дисциплін та завданнях до занять. Наприклад, у завданнях до семінарського заняття можна чітко вказати, що очікується не лише відтворення знань, але й уміння аргументувати позицію, працювати у групі або приймати рішення в умовах альтернатив. Таке проговорення очікувань допомагає студентам зрозуміти, що формування м'яких навичок є невід'ємною частиною освітнього процесу, а не «побічним продуктом» навчання.

Важливим елементом є добір навчальних методів, здатних стимулювати співпрацю, комунікацію, рефлексію та продуктивну взаємодію. Для гуманітарного циклу доречним є активне використання дискусій, аналізу текстів, інтерпретаційних завдань, усних презентацій і рефлексивних есе. У

фундаментальних дисциплінах варто зосередитися на груповому розв'язанні задач, обговоренні стратегій пошуку розв'язання, проєктуванні моделей і аналізі помилок як ресурсу для розвитку критичного мислення. У професійно орієнтованих дисциплінах ефективними є ситуаційні задачі, технологічні кейси, рольові моделювання, робота з реальними виробничими сценаріями та інструктивні проби.

Окрему роль відіграє організація співпраці у групах. Доцільно звертати увагу не лише на результат, але й на процес взаємодії: розподіл ролей, планування, обговорення рішень, аргументацію позицій. Рефлексія групового процесу після виконання завдання допомагає студентам усвідомити власний внесок, проаналізувати труднощі і визначити стратегії покращення взаємодії. Викладач у цьому випадку стає фасилітатором, який не просто оцінює результат, а допомагає студентам навчитися вчитися у співпраці.

Ефективне формування м'яких навичок неможливе без усвідомленої рефлексії. Введення елементів рефлексивного аналізу (короткі письмові відповіді після заняття, запитання про труднощі і відкриття, ведення е-портфолію, мініжурнали розвитку) сприяє виробленню внутрішньої відповідальності за навчальний процес. Такі практики формують здатність студентів усвідомлювати власні емоційні реакції, стратегії взаємодії та прогрес у формуванні навичок.

Важливим ресурсом є цифрові інструменти, які дозволяють робити навчання інтерактивним і гнучким. Інструменти спільного редагування документів, інтерактивні дошки, платформи для групових проєктів та опитувань сприяють розвитку комунікації, координації та здатності узгоджувати рішення. Використання цифрової рефлексії (електронних портфолію, блогів, відеощоденників) дозволяє студентам відстежувати і фіксувати власний прогрес, що є ключовим чинником формування внутрішньої мотивації.

Нарешті, особливої уваги потребує система оцінювання *soft skills*. Оцінювання має бути орієнтованим не на пошук помилок, а на розвиток студента. Доцільно застосовувати рубрики, які описують ознаки сформованості навичок, дозволяють об'єктивно фіксувати прогрес і уникати суб'єктивізму. Оцінювання в такій логіці стає не санкцією, а інструментом саморозвитку.

Методичні рекомендації вказують на те, що формування *soft skills* у ЗВО є реальним і здійсненим завданням, за умови послідовної, системної інтеграції цих навичок у навчальний процес – не як додаток, а як органічну складову професійної підготовки майбутнього фахівця.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження дозволило встановити, що формування soft skills у студентів закладу вищої освіти є складним і багатовимірним педагогічним процесом, який поєднує зміст навчання, специфіку предметної підготовки, методичні стратегії викладача та організаційно-культурне середовище університету. М'які навички не можуть розглядатися як допоміжний або другорядний компонент професійної освіти, оскільки саме вони забезпечують здатність майбутнього фахівця адаптуватися до складних соціально-професійних ситуацій, бути суб'єктом комунікації, брати участь у колективній діяльності, виявляти відповідальність і самостійно організовувати власний розвиток упродовж життя.

Теоретичний аналіз джерел підтверджує, що поняття soft skills має міждисциплінарний характер і розглядається в контексті психології, педагогіки, менеджменту та соціальних наук. Незважаючи на варіативність підходів до визначення, у науковому дискурсі простежується спільне розуміння: м'які навички охоплюють соціально-комунікативні, когнітивно-рефлексивні та емоційно-вольові компетентності, що забезпечують ефективну взаємодію в умовах змінності та невизначеності. В умовах цифрової трансформації та глобалізації ці навички стають ключовим чинником конкурентоспроможності фахівця, доповнюючи і підсилюючи професійні знання та вміння.

Аналіз нормативних документів і міжнародних рекомендацій (UNESCO, OECD, Європейської рамки цифрових компетентностей DigCompEdu) свідчить, що формування soft skills розглядається як пріоритетна мета вищої освіти. Проте на рівні освітньої практики цей процес не є повністю системним: часто м'які навички формуються не цілеспрямовано, а як супровідна складова засвоєння навчального матеріалу. Це потребує розроблення методичного забезпечення, яке би дозволило інтегрувати формування soft skills у різні типи дисциплін, не порушуючи їхньої предметної логіки.

Результати емпіричного дослідження засвідчують, що викладачі трьох груп дисциплін демонструють різні уявлення та підходи до формування м'яких навичок. Викладачі гуманітарного циклу більш системно включають роботу над soft skills, оскільки їхні курси традиційно передбачають комунікацію, обговорення, рефлексію, аналіз текстів і смислів. У фундаментальних дисциплінах формування soft skills здійснюється частково і найчастіше пов'язане з груповим розв'язанням задач, проєктною діяльністю та науковим аналізом. Проте необхідність суворої предметності та орієнтація на точні результати інколи ускладнює органічне включення рефлексивних і комунікативних практик. У професійно орієнтованих дисциплінах м'які навички набувають прикладного характеру, проявляючись у виробничих моделях, рольових сценаріях і ситуаційних завданнях, що імітують реальні умови майбутньої професійної діяльності.

Водночас в усіх трьох групах дисциплін виявлено спільні труднощі: обмежений час на розвиток поведінкових компонентів, недостатність методичних матеріалів, неготовність частини студентів до рефлексивної роботи, складність оцінювання результатів формування soft skills. Це підтверджує потребу у створенні єдиної системної моделі розвитку м'яких навичок на рівні освітньої програми та університетської політики.

Особливу роль у формуванні soft skills відіграють цифрові середовища. Інтерактивні платформи, інструменти спільної роботи, мультимедійні форми комунікації та цифрова рефлексія створюють широкі можливості для розвитку самостійності, комунікації, лідерства, критичного осмислення досвіду й уміння працювати в команді. Цифрові інструменти не лише змінюють форму навчання, а й впливають на повсякденну культуру взаємодії студентів, сприяючи формуванню академічної суб'єктності та внутрішньої мотивації.

Таким чином, дослідження підтвердило, що ефективне формування soft skills у закладі вищої освіти можливе за умов: узгодженості цілей і змісту навчання на рівні освітніх програм; цілеспрямованого добору методів,

орієнтованих на співпрацю й рефлексію; використання цифрових інструментів як середовища взаємодії; створення підтримувального академічного простору, у якому студент сприймається як активний учасник навчального процесу. Розроблені методичні рекомендації можуть бути застосовані у практиці викладання дисциплін різних циклів і сприятимуть підвищенню ефективності професійної підготовки майбутніх фахівців у контексті сучасних викликів освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. 2023 EDUCAUSE Horizon Report | Teaching and Learning Edition. *EDUCAUSE*. URL: <https://library.educause.edu/resources/2023/5/2023-educause-horizon-report-teaching-and-learning-edition>.
2. Abuelmaatti A., Vinokur L. Enhancing graduate employability through interdisciplinary, work-based learning. *Journal of Learning Development in Higher Education*. 2025. No. 36. URL: <https://doi.org/10.47408/jldhe.vi36.1494> (date of access: 04.11.2025).
3. AI and education: guidance for policy-makers. *UNESCO*. URL: <https://www.unesco.org/en/articles/ai-and-education-guidance-policy-makers>.
4. Allen T. D., Eby L. T. Relationship Effectiveness for Mentors: Factors Associated with Learning and Quality. *Journal of Management*. 2003. Vol. 29, no. 4. P. 469–486. URL: https://doi.org/10.1016/s0149-2063_03_00021-7 (date of access: 05.11.2025).
5. Badaoui B. Cultural Studies and Soft Skills: An Integrated Approach. *International Journal of Language and Literary Studies*. 2024. Vol. 6, no. 3. P. 516–525. URL: <https://doi.org/10.36892/ijlls.v6i3.1825> (date of access: 05.11.2025).
6. Bandura A. Self-efficacy: Toward a unifying theory of behavioral change. *Psychological Review*. 1977. Vol. 84, no. 2. P. 191–215. URL: <https://doi.org/10.1037/0033-295x.84.2.191> (date of access: 04.11.2025).
7. Bar-On R. Exploring the neurological substrate of emotional and social intelligence. *Brain*. 2003. Vol. 126, no. 8. P. 1790–1800. URL: <https://doi.org/10.1093/brain/awg177> (date of access: 04.11.2025).
8. Brindley J., Blaschke L. M., Walti C. Creating Effective Collaborative Learning Groups in an Online Environment. *The International Review of Research in*

Open and Distributed Learning. 2009. Vol. 10, no. 3.
URL: <https://doi.org/10.19173/irrodl.v10i3.675> (date of access: 05.11.2025).

9. Capdeferro N., Romero M. Are online learners frustrated with collaborative learning experiences?. *The International Review of Research in Open and Distributed Learning*. 2012. Vol. 13, no. 2. P. 26.
URL: <https://doi.org/10.19173/irrodl.v13i2.1127> (date of access: 05.11.2025).

10. Celio C. I., Durlak J., Dymnicki A. A Meta-Analysis of the Impact of Service-Learning on Students. *Journal of Experiential Education*. 2011. Vol. 34, no. 2. P. 164–181. URL: <https://doi.org/10.1177/105382591103400205> (date of access: 05.11.2025).

11. Collaborative problem solving. PISA in Focus #78. OECD, 2017. 8 p.
URL: https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2017/11/collaborative-problem-solving_064cd368/cdae6d2e-en.pdf.

12. CONARC soft skills training conference. Fjrt Blise : US Army Air Defence School, 1972. 340 p. URL: <https://apps.dtic.mil/sti/tr/pdf/ADA099612.pdf>.

13. Conceptual learning framework. SKILLS FOR 2030. OECD Future of Education and Skills 2030, 2019. 16 p.
URL: https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/about/projects/edu/education-2040/concept-notes/Skills_for_2030_concept_note.pdf.

14. Crisp G., Cruz I. Mentoring College Students: A Critical Review of the Literature Between 1990 and 2007. *Research in Higher Education*. 2009. Vol. 50, no. 6. P. 525–545. URL: <https://doi.org/10.1007/s11162-009-9130-2> (date of access: 05.11.2025).

15. Design Thinking: An Educational Model towards Creative Confidence / I. Rauth et al. *DS 66-2: Proceedings of the 1st International Conference on Design Creativity (ICDC 2010)*. 2010.
URL: https://www.researchgate.net/publication/268436912_Design_Thinking_An_Educational_Model_towards_Creative_Confidence.

16. Development of Skills of Intercultural Communication in the Process of Studying at Higher Educational Institutions / O. V. Balanaieva et al. *International Journal of Higher Education*. 2020. Vol. 9, no. 7. P. 243. URL: <https://doi.org/10.5430/ijhe.v9n7p243> (date of access: 05.11.2025).
17. DigCompEdu. *The Joint Research Centre: EU Science Hub*. URL: https://joint-research-centre.ec.europa.eu/digcompedu_en (date of access: 05.11.2025).
18. Directorate for Education and Skills. *OECD*. URL: <https://www.oecd.org/en/about/directorates/directorate-for-education-and-skills.html>.
19. DISCOM - Center for Social Competence. *Zentrum für Soziale Kompetenz der Uni Graz: soziale Kompetenzen lernen - Zentrum für Soziale Kompetenz*. URL: <https://soziale-kompetenz.uni-graz.at/en/our-research/research-and-educational-projects/discom/> (date of access: 04.11.2025).
20. Emotional development and emotional intelligence: Educational implications / ed. by P. Salovey, J. D. Mayer. New York : Basic Books, 1997. 288 p.
21. EUA Annual Report 2023. *European University Association (EUA)*. URL: <https://www.eua.eu/publications/reports/eua-annual-report-2023.html> (date of access: 05.11.2025).
22. European Commission launches the Union of Skills | ERRIN Website. *ERRIN: European Regions Research and Innovation Network*. URL: <https://errin.eu/news/european-commission-launches-union-skills> (date of access: 04.11.2025).
23. European Skills Agenda. *Employment, Social Affairs and Inclusion*. URL: https://employment-social-affairs.ec.europa.eu/policies-and-activities/skills-and-qualifications/european-skills-agenda_en (date of access: 04.11.2025).
24. Future of Education and Skills 2030/2040. *OECD*. URL: <https://www.oecd.org/en/about/projects/future-of-education-and-skills-2030.html>.

25. Futures of Education. *UNESCO*.
URL: <https://www.unesco.org/en/futures-education> (date of access: 04.11.2025).
26. Get Started With Design. *Stanford d.school*.
URL: <https://dschool.stanford.edu/innovate/tools/get-started-with-design> (date of access: 05.11.2025).
27. Goleman D. Emotional Intelligence: Why It Can Matter More Than IQ. Audio Renaissance, 2001.
28. Goleman D. Social Intelligence: The Hidden Impact of Relationships. Penguin Random House, 2007. 416 p.
29. Hager P., Holland S. Graduate Attributes, Learning and Employability. Springer London, Limited, 2007.
30. Hmelo-Silver C. E., Eberbach C. Learning Theories and Problem-Based Learning. *Problem-Based Learning in Clinical Education*. Dordrecht, 2011. P. 3–17.
URL: https://doi.org/10.1007/978-94-007-2515-7_1 (date of access: 05.11.2025).
31. Insights from Skills Strategies in the European Union Lessons Learnt for Developing and Implementing Effective Skills Policies. *OECD*.
URL: https://www.oecd.org/en/publications/insights-from-skills-strategies-in-the-european-union_0bf9e78e-en.html.
32. Interdisciplinary approach to the development of soft skills in the educational process: integration of knowledge and skills / L. Mandro et al. *Cadernos de Educação, Tecnologia e Sociedade*. 2024. Vol. 17, no. 1. P. 433–444.
URL: <https://doi.org/10.14571/brajets.v17.n1.433-444> (date of access: 04.11.2025).
33. Interdisciplinary engineering education: A review of vision, teaching, and support / A. Van den Beemt et al. *Journal of Engineering Education*. 2020. Vol. 109, no. 3. P. 508–555. URL: <https://doi.org/10.1002/jee.20347> (date of access: 04.11.2025).
34. Kaufmann R., Sellnow D. D., Frisby B. N. The development and validation of the online learning climate scale (OLCS). *Communication Education*.

2015. Vol. 65, no. 3. P. 307–321.
 URL: <https://doi.org/10.1080/03634523.2015.1101778> (date of access: 05.11.2025).

35. Kazmi A. B., Siddiqui U., Siddiqui S. Emotional Intelligence: Source of Self-Efficacy Among College-Level Instructors of Pakistan. *Performance Improvement*. 2021. Vol. 60, no. 4. P. 21–32.
 URL: <https://doi.org/10.1002/pfi.21969> (date of access: 04.11.2025).

36. Kim M. S., Sohn S. K. Emotional Intelligence, Problem Solving Ability, Self Efficacy, and Clinical Performance among Nursing Students: A Structural Equation Model. *Korean Journal of Adult Nursing*. 2019. Vol. 31, no. 4. P. 380.
 URL: <https://doi.org/10.7475/kjan.2019.31.4.380> (date of access: 04.11.2025).

37. Kirdan O., Kirdan O. FORMATION OF SOFT SKILLS OF STUDENTS IN THE EDUCATIONAL PROCESS OF HIGHER EDUCATION INSTITUTION. *Psychological and Pedagogical Problems of Modern School*. 2021. No. 2(6). P. 152–160. URL: [https://doi.org/10.31499/2706-6258.2\(6\).2021.248144](https://doi.org/10.31499/2706-6258.2(6).2021.248144) (date of access: 05.11.2025).

38. Kolb D. *Experiential learning: Experience as the source of learning and development*. Englewood Cliffs, N.J : Prentice-Hall, 1984. 256 p.

39. Lamri J., Lubart T. Reconciling Hard Skills and Soft Skills in a Common Framework: The Generic Skills Component Approach. *Journal of Intelligence*. 2023. Vol. 11, no. 6. P. 107. URL: <https://doi.org/10.3390/jintelligence11060107> (date of access: 04.11.2025).

40. Lane C., Rollnick S. The use of simulated patients and role-play in communication skills training: A review of the literature to August 2005. *Patient Education and Counseling*. 2007. Vol. 67, no. 1-2. P. 13–20.
 URL: <https://doi.org/10.1016/j.pec.2007.02.011> (date of access: 05.11.2025).

41. Lennox Terrion J., Ruth P., Leonard D. An Evaluation of a University Peer-Mentoring Training Programme. *International Journal of Evidence Based Coaching and Mentoring*. 2007. Vol. 5. P. 42–57.

URL: https://www.researchgate.net/publication/237151063_Relationship_Effectiveness_for_Mentors_Factors_Associated_with_Learning_and_Quality.

42. Mapping soft skills and further research directions for higher education: a bibliometric approach with structural topic modelling / E.-M. Zahn et al. *Studies in Higher Education*. 2024. P. 1–21. URL: <https://doi.org/10.1080/03075079.2024.2361831> (date of access: 04.11.2025).

43. MediaSapiens. ЮНЕСКО опублікувала п'ять принципів медійної та інформаційної грамотності. *ms.detector.media*. URL: <https://ms.detector.media/mediaosvita/post/18453/2017-02-24-yunesko-opublikovala-pyat-pryntsyypiv-mediynoi-ta-informatsiynoi-gramotnosti/> (дата звернення: 05.11.2025).

44. Millora C. Youth Volunteering and Employability: Exploring the Role of the Corporate Sector. 2022. 30 p. URL: <https://www.iave.org/iavewp/wp-content/uploads/2023/11/Challenge-Paper-Youth-Volunteering-and-Employability.pdf>.

45. Modernization of teaching and development methods in higher education / Y. Kovalenko et al. *Scientific Journal of National Pedagogical Dragomanov University Series 15 Scientific and pedagogical problems of physical culture (physical culture and sports)*. 2025. No. 2(187). P. 98–101. URL: [https://doi.org/10.31392/udu-nc.series15.2025.02\(187\).18](https://doi.org/10.31392/udu-nc.series15.2025.02(187).18) (date of access: 05.11.2025).

46. Muammar O. M., Alhamad K. A. Soft Skills of Students in University: How Do Higher Education Institutes Respond to 21st Century Skills Demands?. *Journal of Educational and Social Research*. 2023. Vol. 13, no. 2. P. 174. URL: <https://doi.org/10.36941/jesr-2023-0041> (date of access: 05.11.2025).

47. Nazaré de Freitas A., Almendra R. Soft skills in design education, identification, classification, and relations: Proposal of a conceptual map. *Design and Technology Education: An International*. P. 245–260. URL: <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1323762.pdf>.

48. OECD Digital Education Outlook 2021 Pushing the Frontiers with Artificial Intelligence, Blockchain and Robots. *OECD*. URL: https://www.oecd.org/en/publications/oecd-digital-education-outlook-2021_589b283f-en.html.
49. OECD Skills Outlook 2023 Skills for a Resilient Green and Digital Transition. Paris : OECD Publishing, 2023. 271 p. URL: https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2023/11/oecd-skills-outlook-2023_df859811/27452f29-en.pdf.
50. REIMAGINING OUR FUTURES TOGETHER. A new social contract for education. UNESCO, 2021. URL: https://unevoc.unesco.org/pub/futures_of_education_report_eng.pdf.
51. Robin B. The Power of Digital Storytelling to Support Teaching and Learning. *Digital Education Review*. 2016. No. 30. P. 17–29. URL: https://www.researchgate.net/publication/311964446_The_Power_of_Digital_Storytelling_to_Support_Teaching_and_Learning.
52. Salas E., Cooke N. J., Rosen M. A. On Teams, Teamwork, and Team Performance: Discoveries and Developments. *Human Factors: The Journal of the Human Factors and Ergonomics Society*. 2008. Vol. 50, no. 3. P. 540–547. URL: <https://doi.org/10.1518/001872008x288457> (date of access: 05.11.2025).
53. Seemiller C., Grace M. Generation Z: Educating and Engaging the Next Generation of Students. *About Campus*. 2017. Vol. 22, no. 3. P. 21–26. URL: <https://doi.org/10.1002/abc.21293> (date of access: 05.11.2025).
54. Shvedova Y., Korotetska E., Kashkabash D. Soft skills: analysis of development in higher education acquires and ways of implementation in the educational process. *51*. 2022. No. 51. P. 78–94. URL: <https://doi.org/10.26565/2074-8167-2022-51-10> (date of access: 05.11.2025).
55. Skills and education for Europe’s competitiveness. *European University Association (EUA)*. URL: <https://www.eua.eu/publications/policy-input/skills-and-education-for-europes-competitiveness.html> (date of access: 04.11.2025).

56. Skills for a Digital World 2016 Ministerial Meeting on the Digital Economy Background Report. *OECD*.
URL: https://www.oecd.org/en/publications/skills-for-a-digital-world_5jlwz83z3wnw-en.html.
57. Social cohesion through youth participation. *UNDP*.
URL: <https://www.undp.org/ukraine/projects/social-cohesion-through-youth-participation> (date of access: 05.11.2025).
58. Soft skills and their importance in the labour market under the conditions of industry 5.0 / M. Poláková et al. *Heliyon*. 2023. P. e18670.
URL: <https://doi.org/10.1016/j.heliyon.2023.e18670> (date of access: 04.11.2025).
59. Soft Skills Are Hard Skills—A Historical Perspective / S. Iorio et al. *Medicina*. 2022. Vol. 58, no. 8. P. 1044.
URL: <https://doi.org/10.3390/medicina58081044> (date of access: 04.11.2025).
60. Soft Skills Framework. *Cambridge Assessment Network and Research*.
URL: <https://www.cambridgeassessment.org.uk/> (date of access: 04.11.2025).
61. Software Development Projects as a Way for Multidisciplinary Soft and Future Skills Education / K. Podlaski et al. *Education Sciences*. 2025. Vol. 15, no. 10. P. 1371. URL: <https://doi.org/10.3390/educsci15101371> (date of access: 04.11.2025).
62. The Challenge of Scaling Soft Skills. *MITSloan Management Review*.
URL: https://sloanreview.mit.edu/article/the-challenge-of-scaling-soft-skills/?utm_source=chatgpt.com.
63. The effect of emotional intelligence training on self-efficacy in women with multiple sclerosis / F. Nazari et al. *Iranian Journal of Nursing and Midwifery Research*. 2017. Vol. 22, no. 6. P. 421.
URL: https://doi.org/10.4103/ijnmr.ijnmr_145_16 (date of access: 04.11.2025).
64. The Future of Jobs Report 2023. *WEF*.
URL: <https://www.weforum.org/publications/the-future-of-jobs-report-2023/>.
65. The Future of Jobs Report 2025. *WEF*.
URL: <https://www.weforum.org/publications/the-future-of-jobs-report-2025/digest/>.

66. The OECD Learning Compass 2030. *OECD*. URL: <https://www.oecd.org/en/data/tools/oecd-learning-compass-2030.html>.
67. The Relationship between Emotional Intelligence and Entrepreneurial Self-Efficacy of Chinese Vocational College Students / Y. Wen et al. *International Journal of Environmental Research and Public Health*. 2020. Vol. 17, no. 12. P. 4511. URL: <https://doi.org/10.3390/ijerph17124511> (date of access: 04.11.2025).
68. The science behind soft skills: Do's and Don'ts for early career researchers and beyond. A review paper from the EU-CardioRNA COST Action CA17129 / S. Acharya et al. *Open Research Europe*. 2023. Vol. 3. P. 55. URL: <https://doi.org/10.12688/openreseurope.15746.2> (date of access: 04.11.2025).
69. Touloumakos A. K. Expanded Yet Restricted: A Mini Review of the Soft Skills Literature. *Frontiers in Psychology*. 2020. Vol. 11. URL: <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2020.02207> (date of access: 04.11.2025).
70. Tzavaras P., Davalas A. Mentoring and Coaching in The Digital Era and How Has Been Affected by Covid-19. *Future of Business Administration*. 2022. Vol. 1, no. 2. P. 1–14. URL: <https://doi.org/10.33422/fba.v1i2.280> (date of access: 05.11.2025).
71. UNESCO. Youth and changing realities: rethinking post-basic education in sub-Saharan Africa. 2022. 136 p. URL: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000380930>.
72. What is PBL?. *PBLWorks*. URL: <https://www.pblworks.org/what-is-pbl> (date of access: 05.11.2025).
73. Zlatkova P., Yancheva G. BIBLIOGRAPHIC AND ONLINE CITATION TOOLS IN THE WORK OF STUDENTS IN HUMANITIES: SURVEY RESULTS ANALYSIS. *14th International Technology, Education and Development Conference, Valencia, Spain, 2–4 March 2020*. 2020. URL: <https://doi.org/10.21125/inted.2020.1082> (date of access: 05.11.2025).
74. Медвідь Л. Г. ФОРМУВАННЯ ТА УДОСКОНАЛЕННЯ SOFT SKILLS УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ У ВИЩІЙ ШКОЛІ. *Herald of*

Lviv University of Trade and Economics Economic sciences. 2025. № 83. С. 28–37. URL: <https://doi.org/10.32782/2522-1205-2025-83-03> (дата звернення: 05.11.2025).

75. Муравйова І., Мар'янюк Я., Осадча А. SOFT SKILLS У СУЧАСНИХ РЕАЛІЯХ УКРАЇНСЬКОЇ ОСВІТИ. Інноваційна педагогіка. 2019. Т. 1, № 32. С. 108–112. URL: http://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2021/32/part_1/25.pdf.

76. Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 № 1556-VII : станом на 22 верес. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> (дата звернення: 04.11.2025).

77. Про затвердження Національної рамки кваліфікацій : Постанова Каб. Міністрів України від 23.11.2011 № 1341 : станом на 14 черв. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011-п#Text> (дата звернення: 04.11.2025).

78. Про освіту Стаття 12. Повна загальна середня освіта. *Головна - Законодавство України 2019 рік*. URL: https://kodeksy.com.ua/pro_osvitu/statja-12.htm (дата звернення: 04.11.2025).

79. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII : станом на 31 жовт. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 04.11.2025).

80. Рашкевич Ю. НАЦІОНАЛЬНА РАМКА КВАЛІФІКАЦІЙ. *ТФК ЛНТУ | Вчись бути професіоналом*. URL: <https://tk.lntu.edu.ua/wp-content/uploads/2023/01/НАЦІОНАЛЬНА-РАМКА-КВАЛІФІКАЦІЙ.pdf> (дата звернення: 04.11.2025).

81. Ткаченко І., Денека М., Дещенко О. Сучасні інноваційні тенденції у впровадженні soft skills у вищій освіті: перспективи та потенціал. Педагогічна Академія: наукові записки. 2024. URL: <https://doi.org/10.57125/pedacademy.2024.05.29.06> (дата звернення: 05.11.2025).

82. Уряд схвалив внесення змін Національної рамки кваліфікацій. *МОН України*. URL: <https://mon.gov.ua/news/uriad-skhvalyv-vnesennia-zmin-natsionalnoi-ramky-kvalifikatsii>.

ДОДАТКИ

Додаток А

Анкета для викладачів щодо розуміння та формування soft skills

1. Вкажіть кафедру / освітній напрям, який Ви представляєте:

2. Стаж педагогічної діяльності:

- до 5 років 5–15 років понад 15 років

3. Як Ви розумієте термін «soft skills»? (коротке формулювання)

4. Оцініть важливість розвитку soft skills у студентів:

- 1 - неважливо 2 3 4 5 - дуже важливо

5. Які з наведених навичок Ви вважаєте ключовими? (можна обрати кілька)

- комунікація
- командна робота
- критичне мислення
- емоційний інтелект
- тайм-менеджмент
- креативність

6. Чи інтегруєте Ви роботу над soft skills у свої заняття?

- так частково ні

7. Укажіть форми або методи, які Ви застосовуєте для розвитку soft skills:

8. З якими труднощами Ви стикаєтесь у процесі формування soft skills у студентів?

9. Яку підтримку з боку університету Ви вважаєте необхідною?

10. Додаткові коментарі:
